

VISJONA

Álbmotčoahkkin :

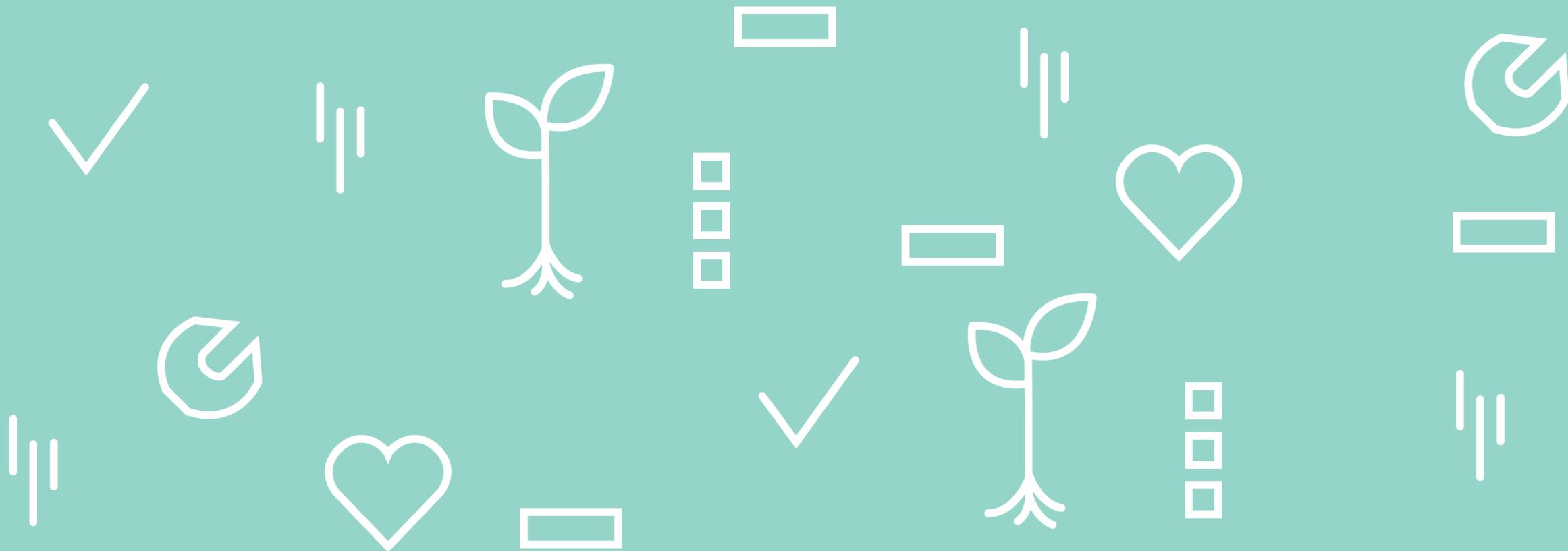
Sámegeiela árvoštallan Gáivuonas

Báiki ja dáhton:

Olmáivákkis 8. beivviid, Biertaváris 9. beivviid, Dálusvákkis 10. beivviid 2020

Ráđđeaddi:

Visjona AS

VISJONA

Stivrenjoavku	Organisašuvdna	Telefovdna	E-boasta
Inger Marie Åsli	Gáivuona suohkana	77719232/99552312	inger.marie.asli@kafjord.kommune.no
Asgeir Fagerli Langberg	Sámepolitihkalaš lávdegoddi (O), jođiheaddji	97015549	asgeir.fagerli.langberg@hotmail.com
Lisa Katrine Mo	Sámepolitihkalaš lávdegoddi (BB), Nubbinjođiheaddji	91543745	lisa.mo@kafjord.kommune.no
Idar M. Pedersen	Sámepolitihkalaš lávdegoddi (GB)	41438745	Id-ped@online.no
Stian Pedersen	Sámepolitihkalaš lávdegoddi (BB)	93230915	stian.pedersen@kafjord.kommune.no
Eldbjørg Nilsen	Sámepolitihkalaš lávdegoddi (RÁB)		enilsen@nordtroms.net
Harriet Steinkjer Nystu	Visjona AS	900 57 035	harriet@visjona.no
Kurt Johnsen	Visjona AS	98218925	kurt@visjona.no

VISJONA

Doaibma

Árvvoštallat sámegeiela ovdáneami Gáivuona suohkanis:

- Geavaheddjiid vásáhusat
- Bargat ja ovdánahttit sámegeiela suohkanlaš doaimmain
  - Suohkanhálddahuš
  - Dearvvašvuohta ja sosiála
  - Bajásšaddansuorggis
- Olahit geatnegasvuođaid mat suohkanis leat go gullá sámegeiela hálddašanguvlui sámegeiela ja giellaovdáneami ektui
- Árvalusat doaibmabijuide mat leat heivehuvvon árvvoštallama vuođul

VISJONA

Hástalusat

- Sámeigiella oidno ja gullo unnán suohkanlaš doaimmain
- Váttis dábuhit ja oččodit suohkana doaimmaide olbmuid, geain lea sámeigielmáhttu (njálmamálaš ja čálalaš)
- Sámeigielat gelbbolašvuodábiras lea hearkkes dilis

Álggaheapmi Gáivuonas

1. Álggahan-
čoahkkin
oktan
stivrenjoavko-
čoahkkin 1

Dokumeanta guorahallan

2. Dokumeanttai
d čoahkkin ja
daid
geahčadeapmi

Dieđuid viežžan Gáivuonas

3. čoahkkin
bajásšaddamiin

4. Čoahkkin
dearvašvuođa
ja fuolahusain

5. Čoahkkin
hálddahusain

6. Stivrenjoavkkui
n čoahkkin 2

Geavaheddjiid- iskkadeapmi

7. Bajásšaddama
geavaheddjiid
iskkadeapmi

8. Dearvašvuođa
ja fuolahusa
geavaheddjiid
iskkadeapmi

9. Hálddahusa
geavaheddjiid
iskkadeapmi

Cealkámuš čoahkkimat Gáivuonas

10. Álbmot-
čoahkkin

11. Stivrenjoavkkui
n čoahkkin 3

Loahpaheapmi

12. Loahppa-
raportta
álgočálus

13. Stivrenjoavkkui
n čoahkkin 4
(Skype)

14. Gárvet
loahppa-
raportta
oktan
doaimbaidjo-
plánain

VISJONA

Nr.	Vuordámušat prošektii	% - mielde
1	Čujuhit dan mii ii doaimma	
2	Álggahit doaibmabijuid vai hehte sámegiela oalát jávkamis	
3	Ferte addit ovddasvástádusa birrasiidda main leat dohkálaš ovdáneapmi/dássi	
4	Gávndat daid buriid ovdamearkkaid ja gávnnaht maid sii barget	
5	Doibmet go dat buorit ovdamearkkat nu bures go mii doaivut?	
6	Doibmet go váikkuhangaskaoamit/ guovttegielatvuodaruđat? Adnojit go rievttis doaibmabijuide?	
7	Ráhkadit listu stipeanddain. Doibmet go stipeanddat?	
8	Álggahit doaibmabijuid sihke oanehis áigái ja guhkit áigái	
9	Movt váraváldit giellaoahpahusas visttiid/guhkes gaskkaid geažil?	
10	Mii doaibmá oahpahuslága ektui. Mii lea čađahahtti? Leat go hástalusat gelbbolašvuoda dáfus buot fágain?	

VISJONA

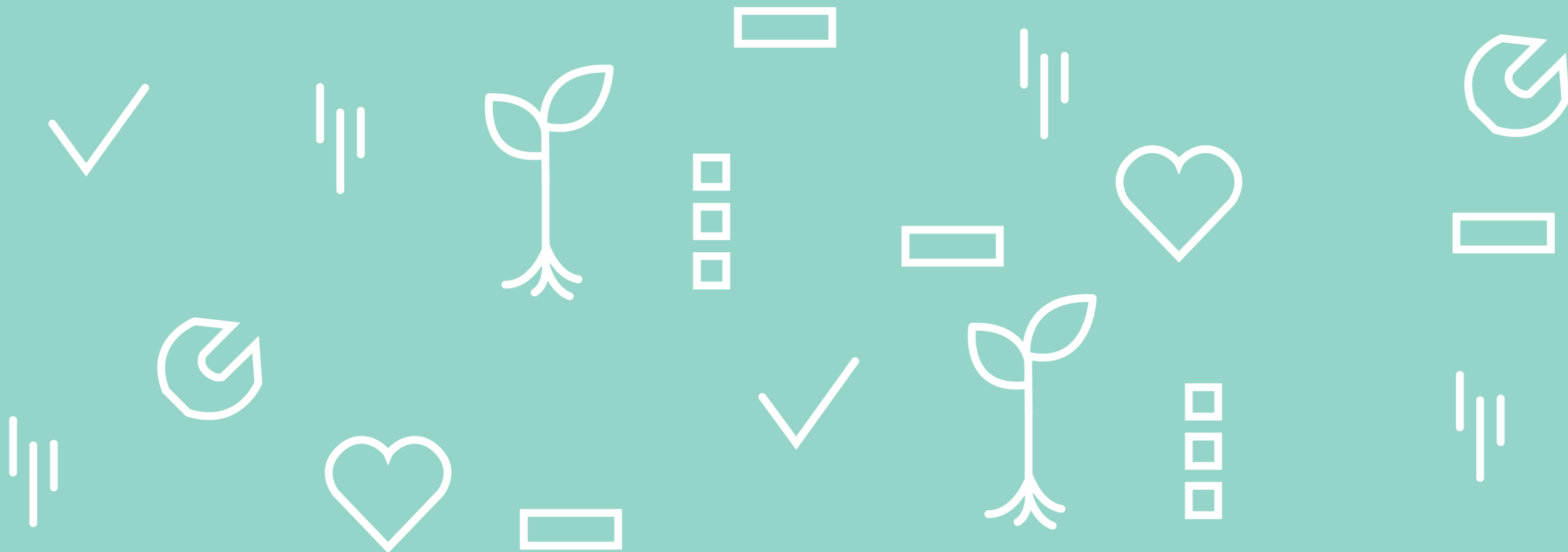
Duogáš - cealkámušat

1. Dokumenteren, čálalaš
2. Cealkámuš suohkanis (20 olbmo)
  - Hálddahuš
  - Dearvvašvuohta ja sosiála
  - Bajásšaddan
3. Geavaheddjiidiskadeapmi (70 olbmo)
  - Mánáidgárdi – váhnemat/ovddasteaddjit
  - Skuvla – váhnemat/ovddasteaddjit
  - Dearvvašvuohta ja sosiála
  - Hálddahuš
4. Álbmotčoahkkimat (40 olbmo)

Mánáidgárddi sámegiela giellaoahpahusa árvvoštallan

Báiki ja dáhton:
Gáivuona suohkan, beivviid 2020
Rådgiver:
Visjona AS

VISJONA

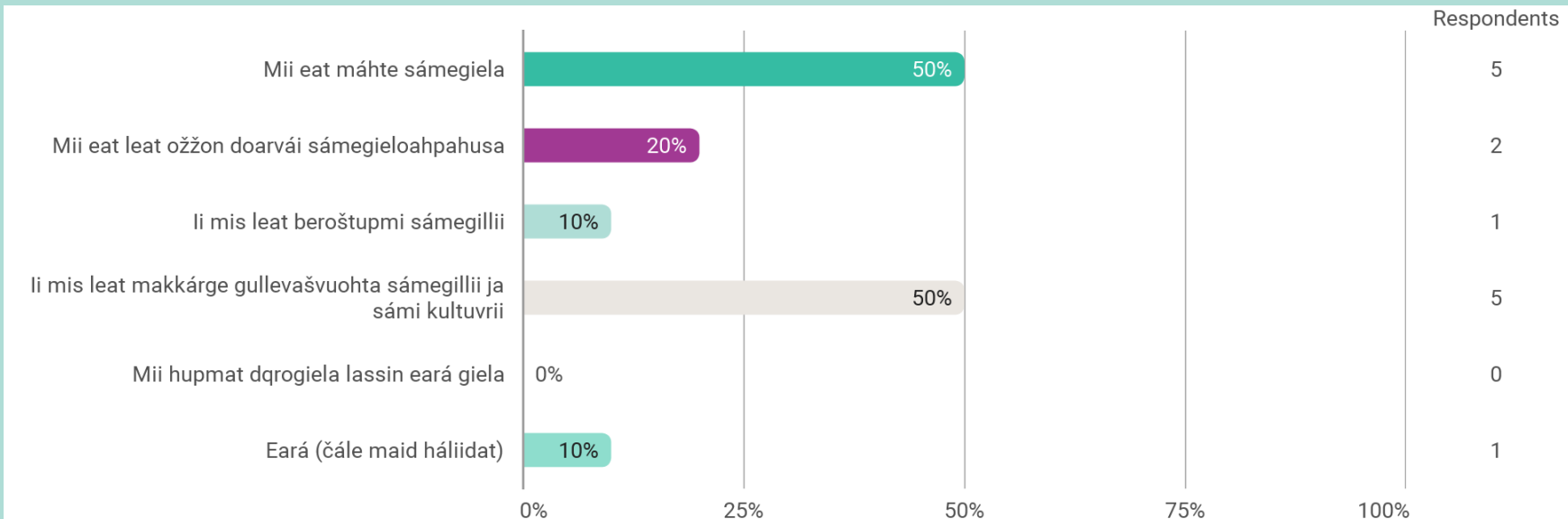
Čađaheapmi

- Čađahuvvon miessemánu/geassemánu 2020
- Jearahallanskovvi sáddejuvvui sms ja e-boasta bokte
- 108 mánáidgárdeváhnema/ovddasteaddji ožžo jearahallanskovi
- 17 váhnema/ovddasteaddji 90 váhnemis/ovddasteaddjis (16%) vástidedje,
- 18 % leat mánát Biertavári mánáidgárddis, 53 % Goržži mánáidgárddis, 29 % Dálusvákki mánáidgárddis
- Skála dain graderengažaldagain ledje 1 čuoggás 5 čuoggái, mas 1 lea veahá/ii obage, ja 5 lea ollu.

Sámegiella ruovttus

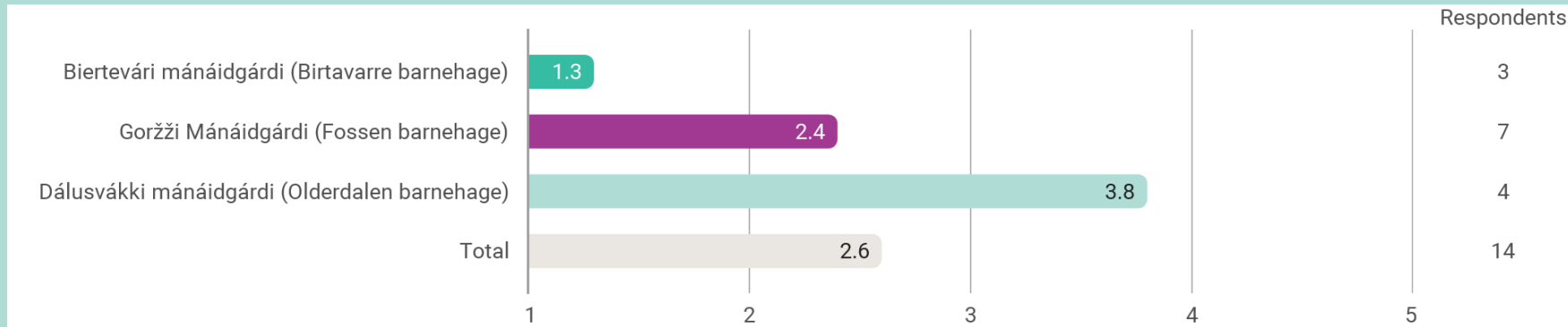

Manne ehpet huma/hupmabehtet unnán sámegiella ruovttus? (Sáhtát válljet mánga čuoggá.)

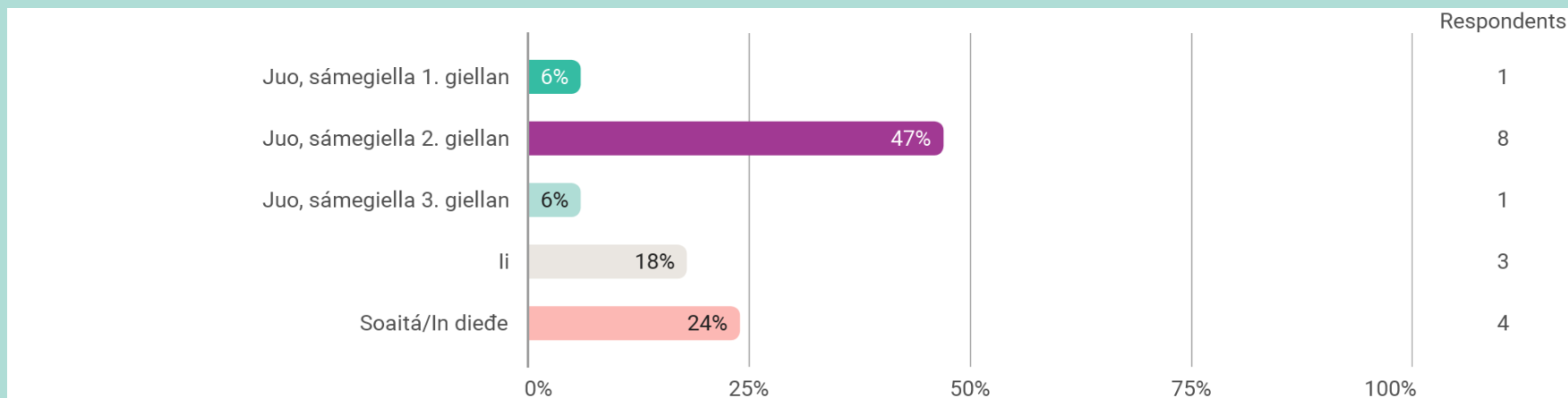

Sámegielloahpahus

Beassá go mánná oahppat/hárjehallat sámegiela mánáidgárddis?

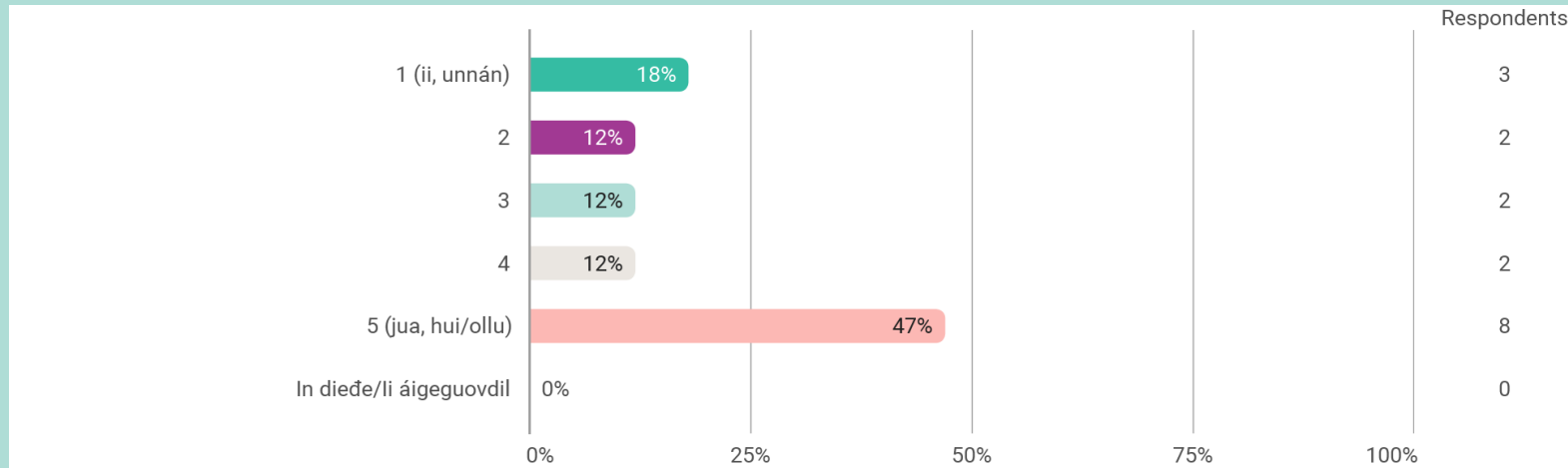

Galgá go mánás leat sámegielloahpahus skuvllas?

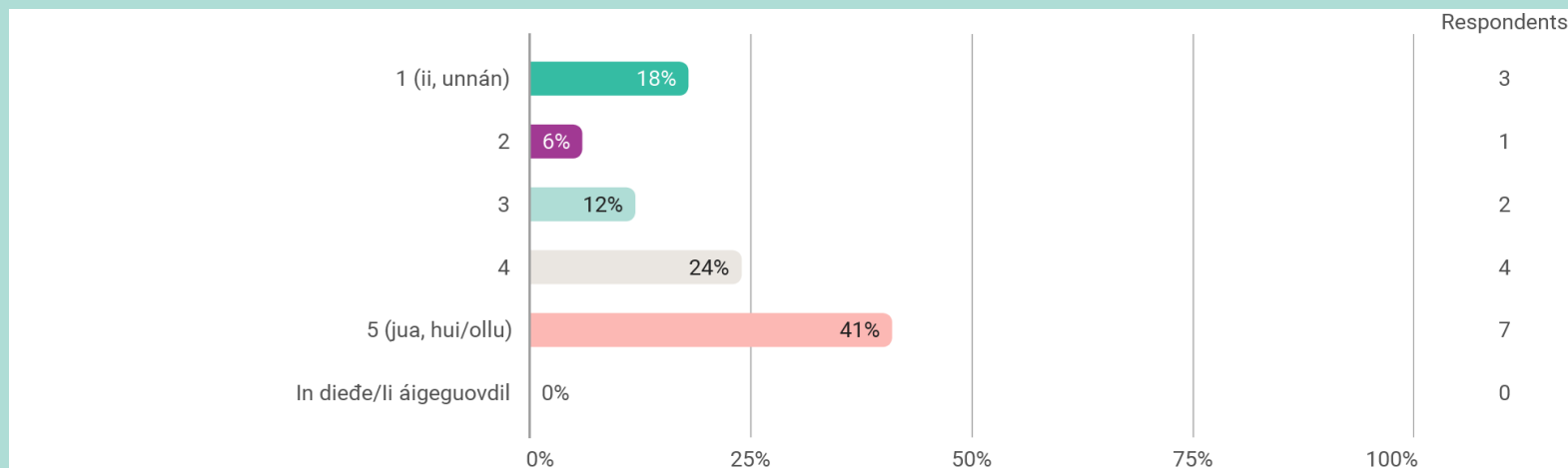

Sámegiela ja sámii kultuvrra nannen

Lea go dutnje dehálaš ahte sámegiella nannejuvvo Gáivuonas?

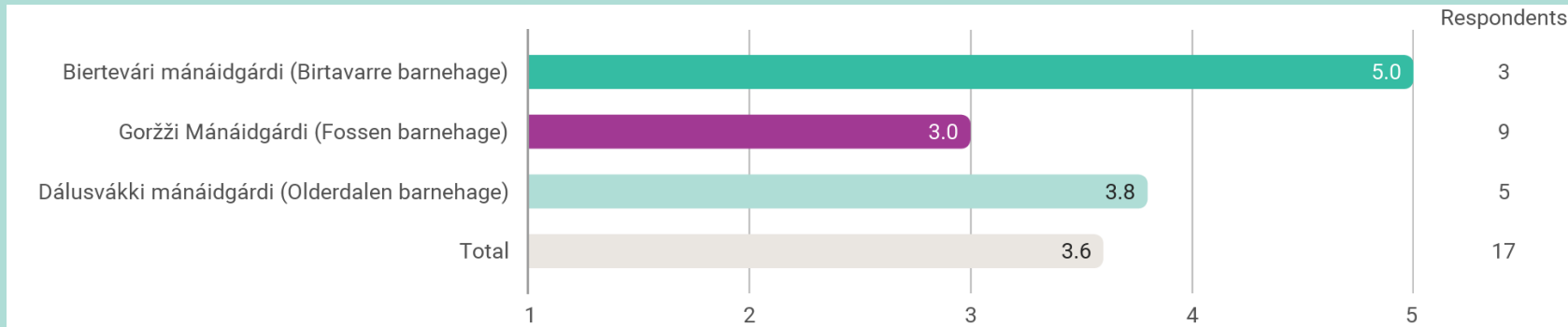

Lea go dutnje dehálaš ahte sámii kultuvra nannejuvvo Gáivuonas?

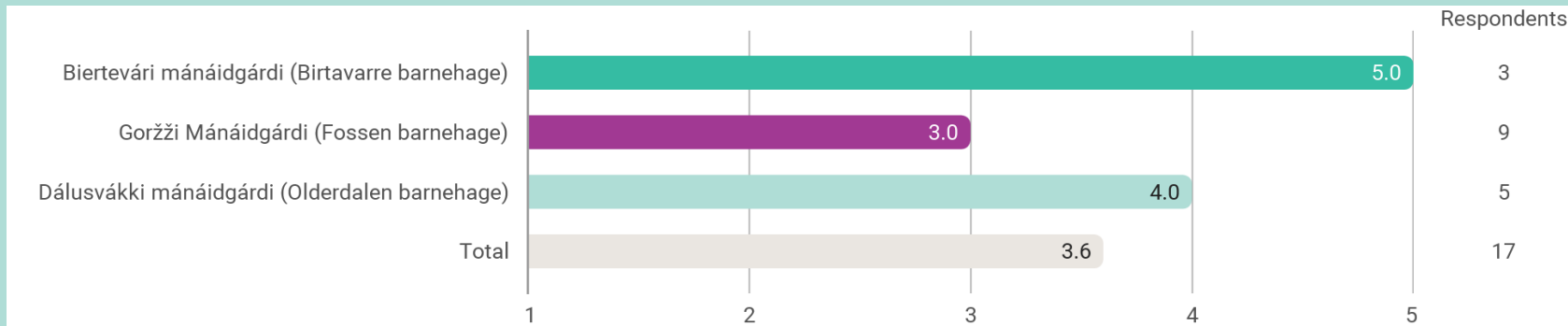

Sámegiela ja sámi kultuvrra nannen

Lea go dutnje dehálaš ahte sámegiella nannejuvvo Gáivuonas?

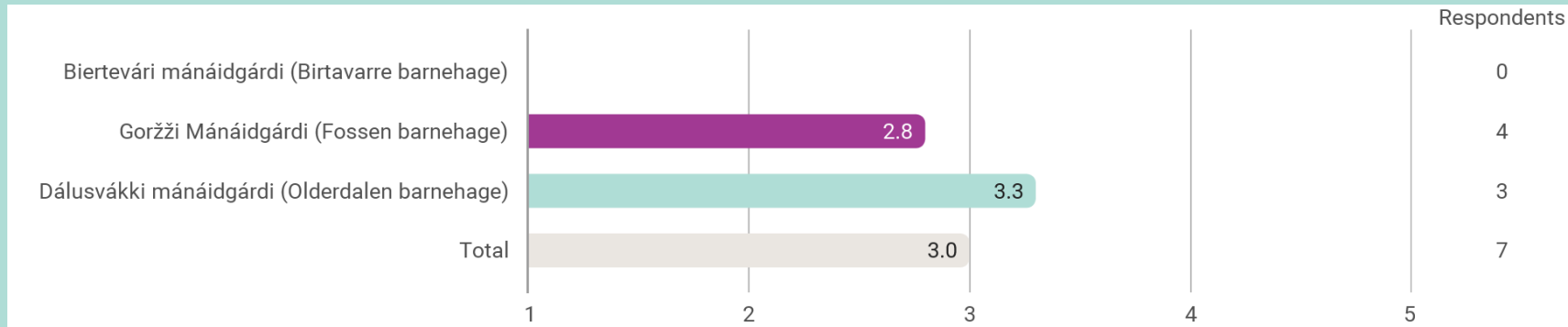

Lea go dutnje dehálaš ahte sámi kultuvra nannejuvvo Gáivuonas?

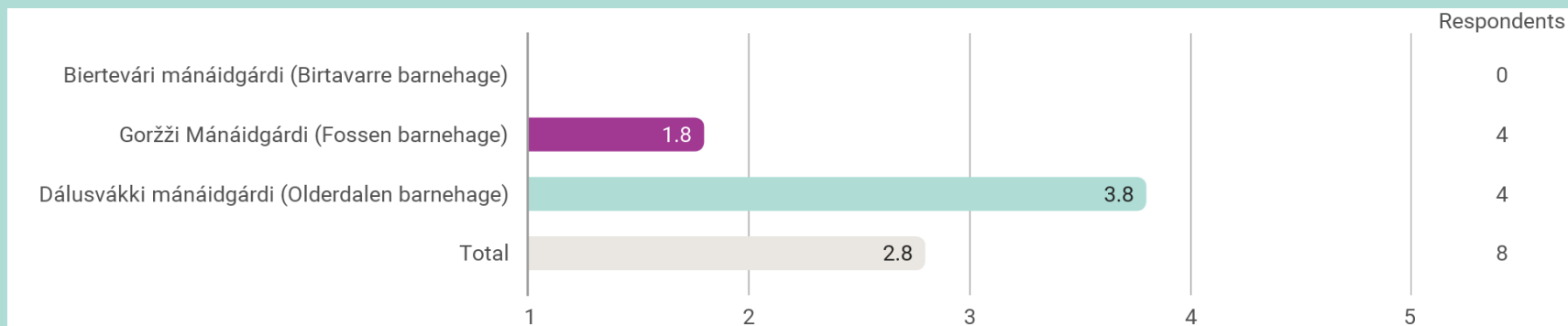

Beroštupmi sámegillii ja sámi kultuvrii

Geavaha go mánná eambo sámegiela friddjaáiggis dan dihte go beassá sámástit mánáidgárddis?

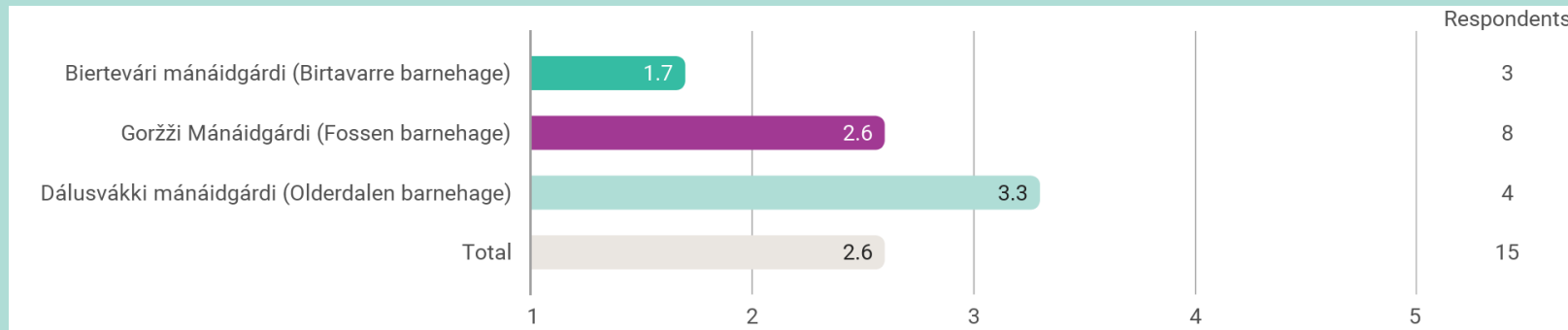

Čájeha go mánná eambo beroštumi sámi kultuvrii dan dihte go dát lea guovddážis mánáidgárddis?

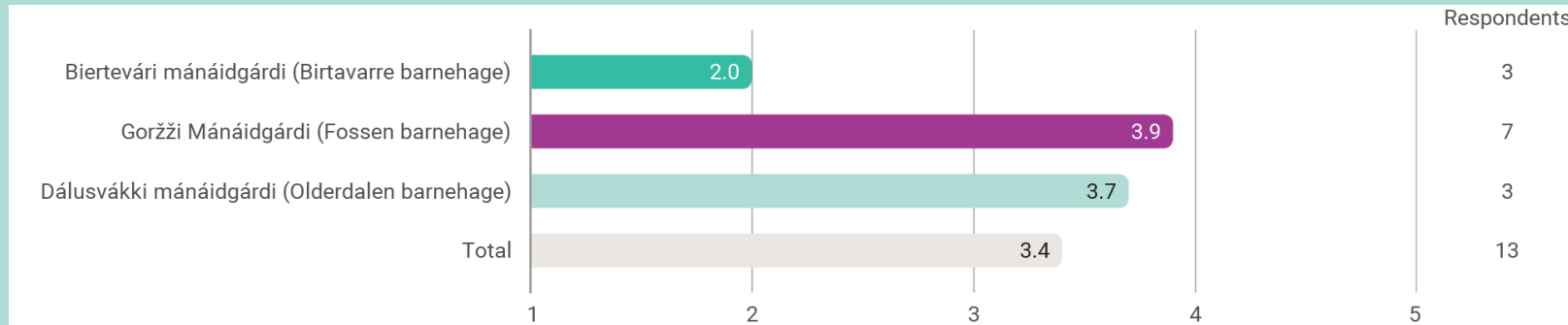

Sámegielloahpahus mánáidgárddis:

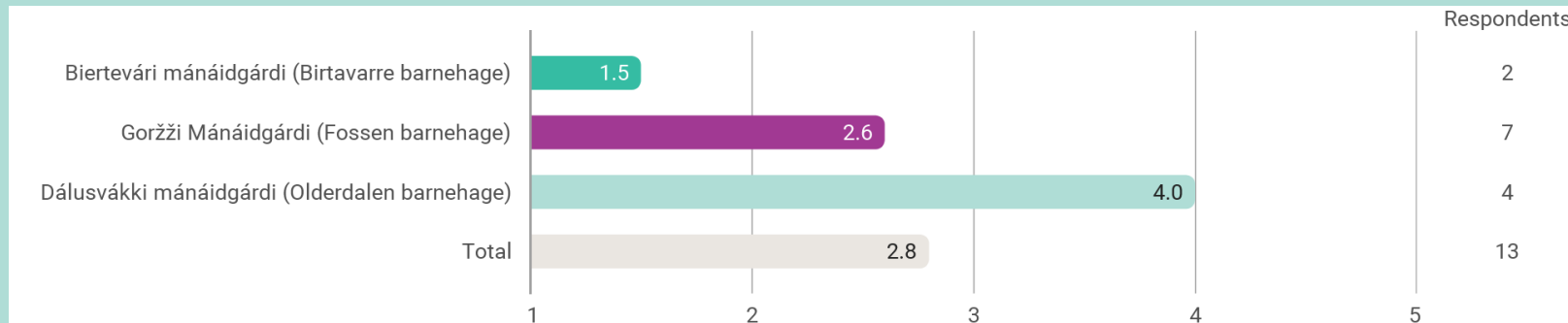
Leat go duđavaš čuovvovaš osiiguin mánáidgárddis? - Bargiid sámegiellgelbbolašvuohta

Leat go duđavaš čuovvovaš osiiguin mánáidgárddis? - Bargiid sámi kulturmáhttu

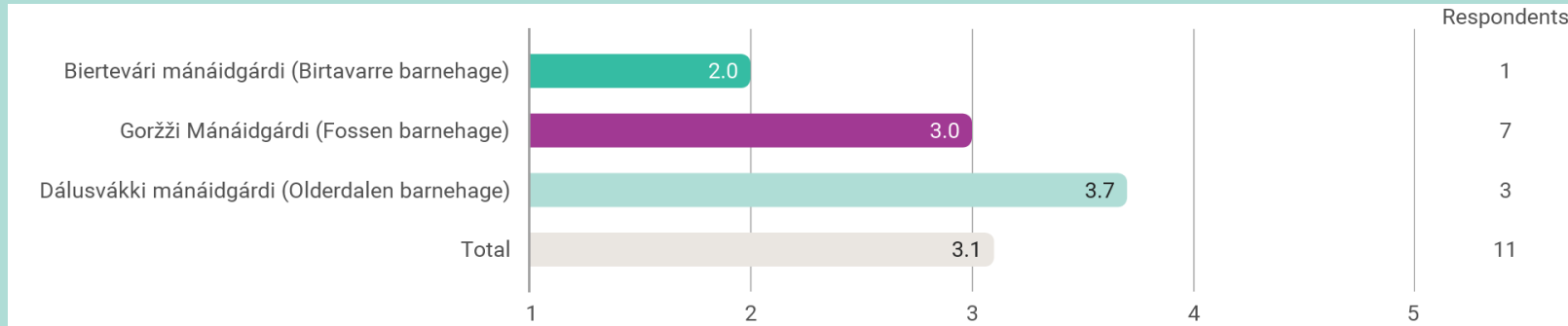
Leat go duđavaš čuovvovaš osiiguin mánáidgárddis? - Sámi giellaoahpahusa kvalitehtain

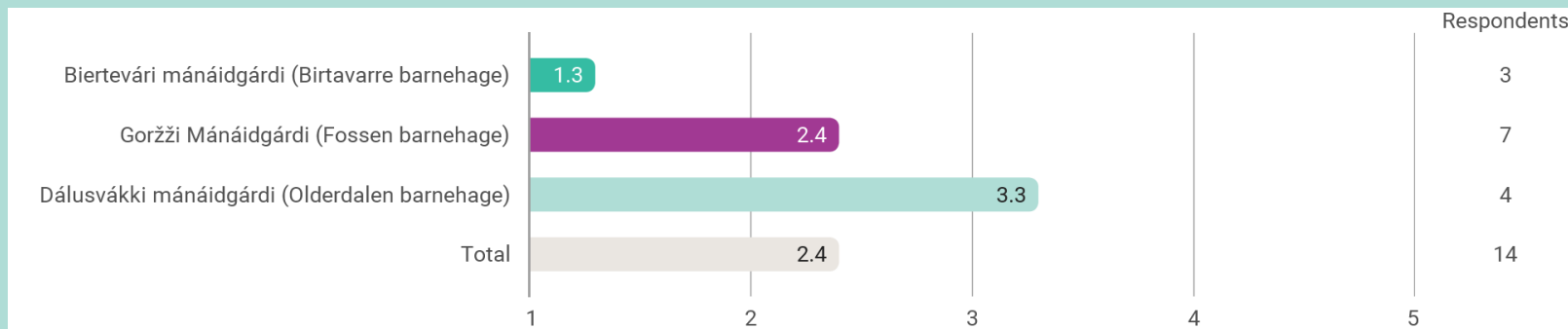

Sámegielloahpahus mánáidgárddis:

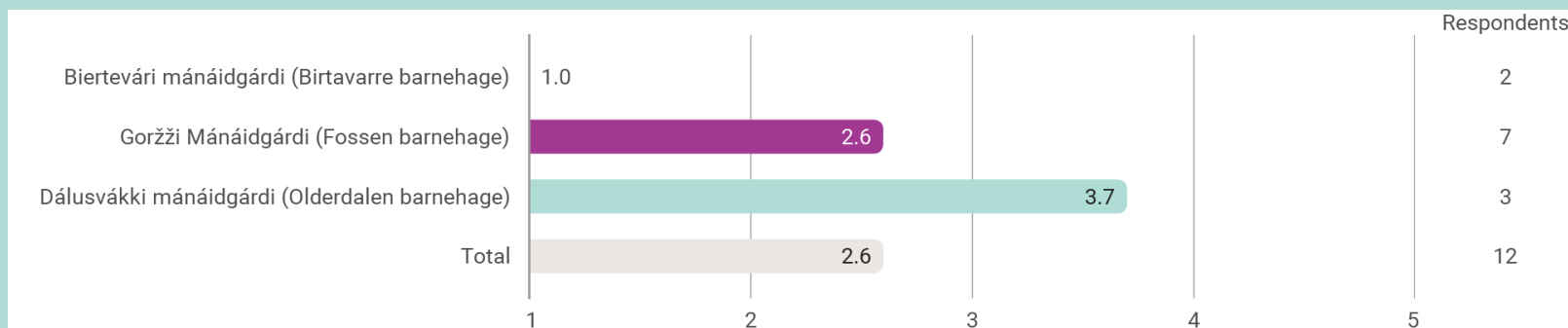
Leat go duđavaš čuovvovaš osiiguin mánáidgárddis? - Sámi kulturoahpahusa kvalitehtain

Leat go duđavaš čuovvovaš osiiguin mánáidgárddis? - Sámegeiela beaivválaš giellageavahemiin

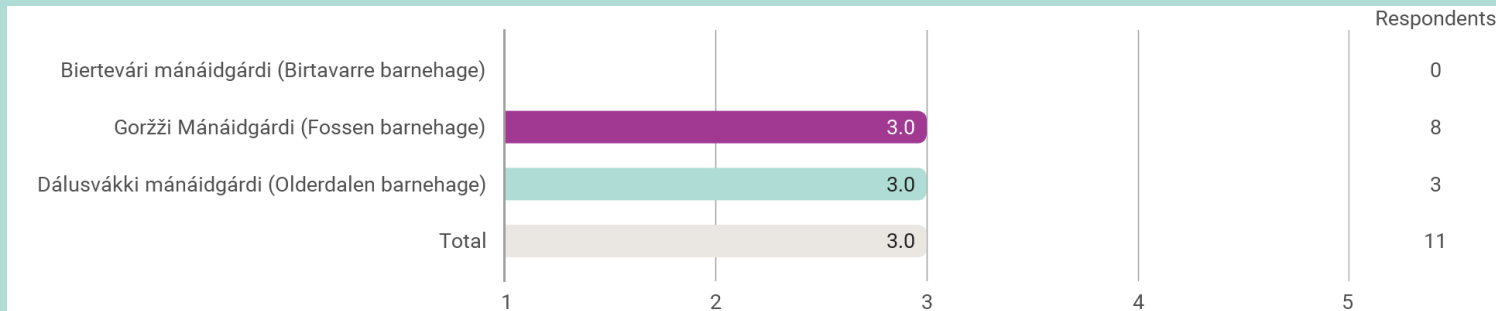

Leat go duđavaš čuovvovaš osiiguin mánáidgárddis? - Sámi kultuvra oassin beaivválaš doaimmain

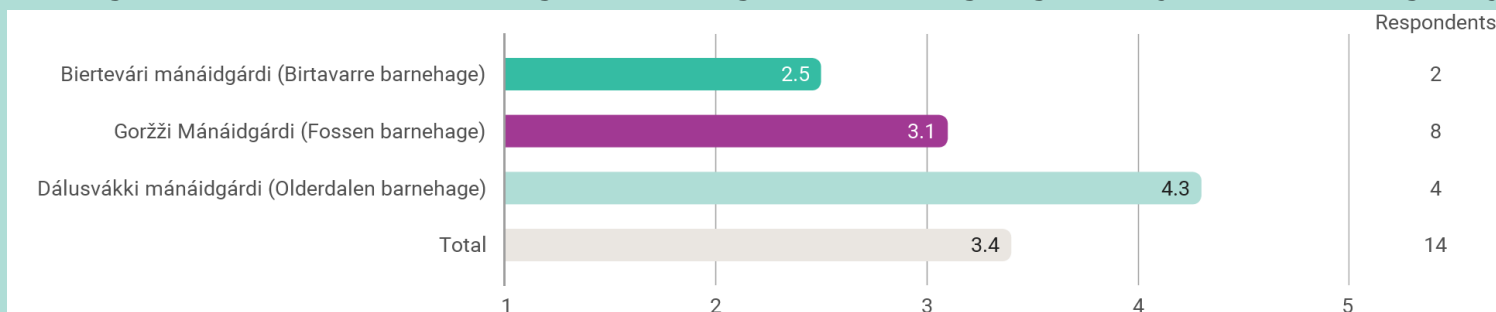

Sámegielloahpahus mánáidgárddis:

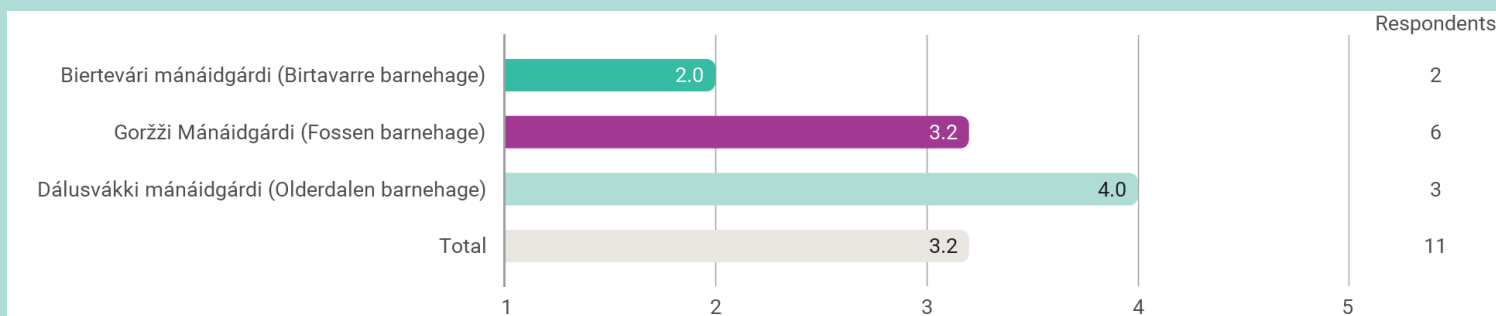
Leat go duđavaš čuovvovaš osiiguin mánáidgárddis? - Sámeiel/sámi reaiduid/neavvuid kvalitehtain

Leat go duđavaš čuovvovaš osiiguin mánáidgárddis? - Bargiid guottut ja árvvut sámegiela ja sámi kultuvrra ektui

Leat go duđavaš čuovvovaš osiiguin mánáidgárddis? - Go mánáidgárđi sin barggus čuvvot sámi giellaoahpahusa lágaid ja njuolggadusaid

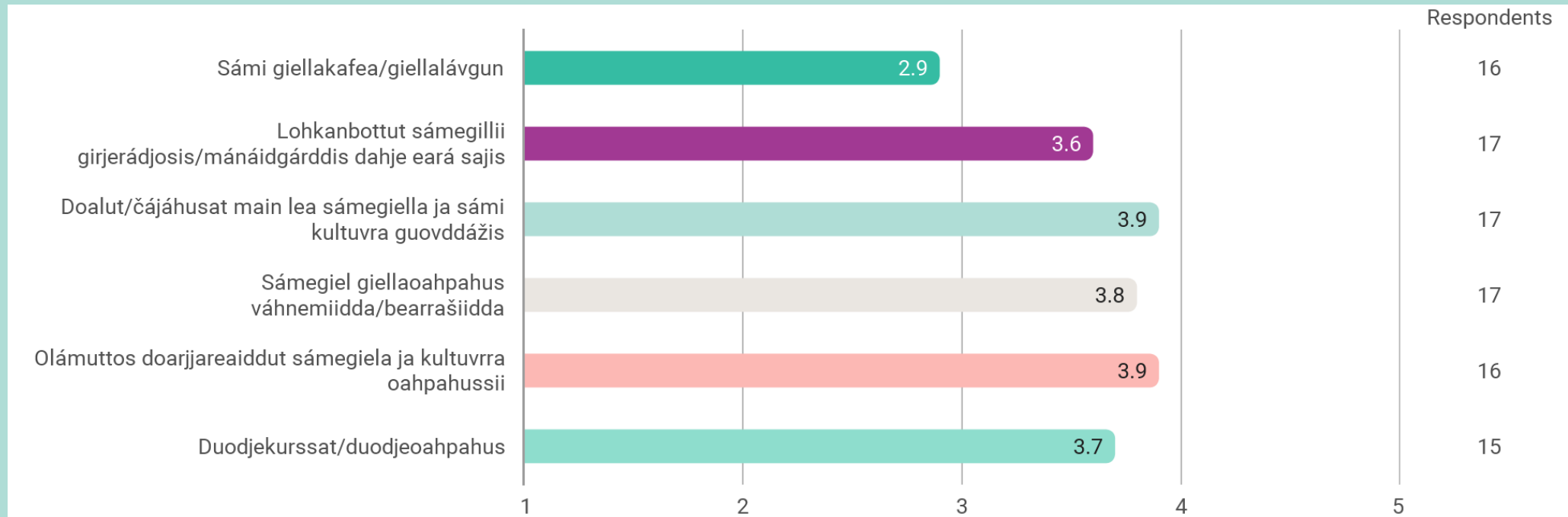

Čále kommenttaid/oaiviliid

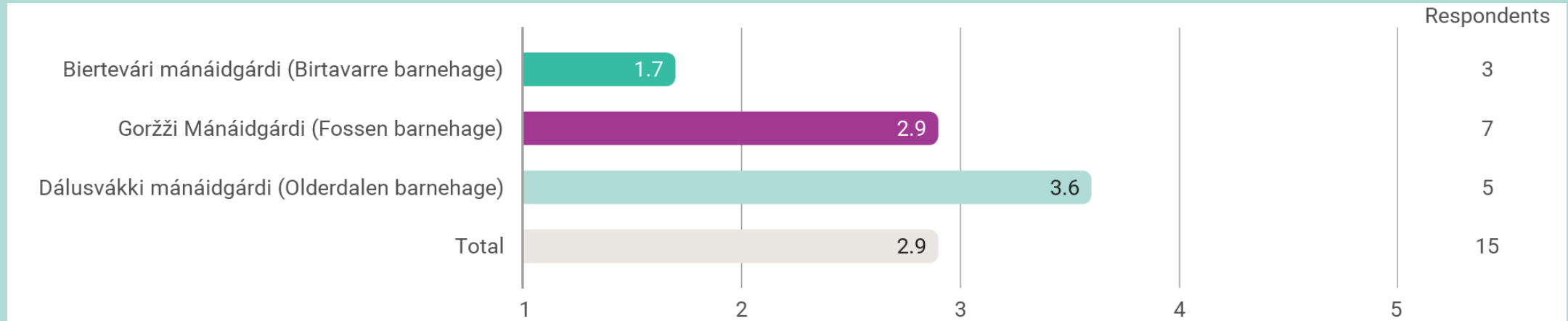
Fárrejin suohkanii mannan čavčča. Mánná lea ovdal vázzán eará suohkana mánáidgárddis, gos sámegiella lea beaiválašgiella ja kultuvra lea vuoruhuvvon bajimus dássái. Vásihan ahte Gáivuona suohkanis ii lean makkárga fáladat mainna čuowula. Dađi bahábut lea dat dagahan ahte mánná lea juo ollu massán gielas.

Lea beare ollu fokus sámegiela ektui, ja lean duhtameahtttun go dárogielat mánáidgárđi heaittihuvvo.

Sáhttet go dát fáladagat leat áigeguovdilat din bearrašii?

Čoahkkáigeassu – Leat go don duhtavaš mánáidgárddi sámegiela ja sámii kultuvrra fálddagain?

Čilge áinnas iežat sániiguin mainna leat duhtavaš dahje mainna it leat duhtavaš:

Hui buorre go lea giellačeahppi! Muhto lea beare unnán ja nu hárve. Mu mánná ja eará mánát eai hálit hupmat sámegiela suinna. Muđui vahkkus ii leat fokus sámegillii ja sámii kultuvrii.

Lea unnán sámegiela gelbbolašvuotta bargiin, ja dat gullo/oidno unnán beaivválaččat.

Doaivvun mánáidgárddi bargá nu bures go sáhtta iežaset eavttuid ekonomii ja resurssaid ja gelbbolašvuoda hárrái, ja vásihan ahte sii beroštit sámeguodas. Livčče buorre jus livčče bargi gii beaivválaččat hupmá sámegiela, maiddá midjiide váhnemiid ektui.

Háliidan ahte mánná galgá oahppat dušše dárogiela dassá lea nu boaris ahte ieš sáhtta válljet oahppat sámegiela.

Ferte sámegiela gelbbolašvuoda loktet bargiin.

Leat go dus Gáivuona suohkana dálá ja boahhteáiggi sámi giella- ja kulturoahpahusa birra oaivilat, sávaldagat dahje ruovttoluottadieđut?

Eambbo oinnolaš veahkkeneavvut almmolašlanjain, mat sáhttet leat veahkin go galgá geavahit giela. Plakáhtat, čoavddasánit jna? Ii soaittäše leat nu issoras go lea eambbo oidnosis...? Vásihan ahte váillahan giela, seammás go lea ballu hupmat giela dan dásis maid máhtán.

Bargiin fertejit guottut rievdat ja šaddat buoret gielalaš gelbbolašvuohta, galggašii maid heivehuvvot nu ahte goappaš váhnemat sáhttiba oažžut eambbo gelbbolašvuođa gielas.

Lean ieš leamaš sámezielkurssas dán giđa. Jus mánná háliida sámeziela skuvllas, de oažžu dan, ja áiggun maid ieš ávžžuhit dan dahkat go dat áigi boahdá. Lea hui buorre go mánáidgárdi lea šaddan sámi mánáidgárdin, go galgá vára váldit gielas ja kultuvrras maid leat massán. Muhto fertejit eambbo beaktitlis doaibmajut go galgá rekrutteret sámezielat bargit ain joatkit. Dan ferte dahkat dan dihte go dál sámástuvvo beare unnán beaivválaččat go stuora oasis bargiin lea heajos sámezielmahttu. Leat bargan buori barggu giđđat go golbma bargi leat leamaš sámezielkurssas. Seammás ii leat dat bálkká ektui ovdamunni. Bargi čadno 1-2 jahkái bargat suohkanis, ja oažžu dušše 5000 ruvno bálkáláshusa. Sámeziela oahppat rávis olmmožin lea gáibideaddji, ja álgokursa ii leat doarvái go beaivválaččat galgá sáhttit sámástit. Ferte lágidit joatkkakurssa sidjiide geat leat álgán ja sii berrejit oažžut eambbo buhttema dan ovddas. Dan bokte movttiidahtto eambbo ja de oažžu nannejuvvot gelbbolašvuođa bargiin geat juo leat barggus ja nu buorrána sámezieloahpahusa kvalitehta. Ferte maid dahkkot bargu mas buohtastahttá mánáid geat leat vázzán sámi mánáidgárdi ja go sii álget skuvlii, de ferte kárten sin gelbbolašvuođadási, nu ahte oahpahuš skuvllas ii álgge álgodásis go mánáin lea juo buoret gelbbolašvuođadássi.

Mánáidgárdebargit berrejit vázzit sámezielkurssa/skuvlla vai sáhttet eambbo sámástit beaivválaččat mánáidgárdiis. Galggaše leat áinnas bargit geain lea sámeziella vuosttaš giellan.

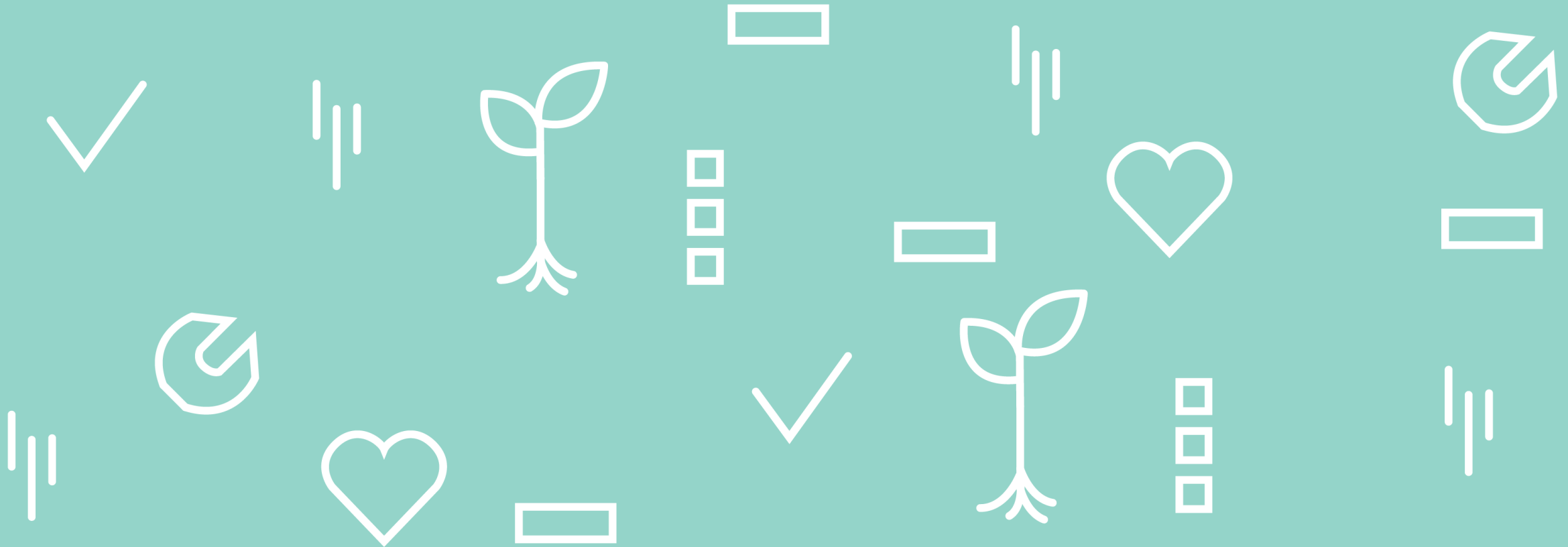
Sámegeiela árvvoštallan vuodđoskuvllas

Báiki ja dáhton:

Gáivuona suohkan, beivviid 2020

Ráđđeaddi:

Visjona AS

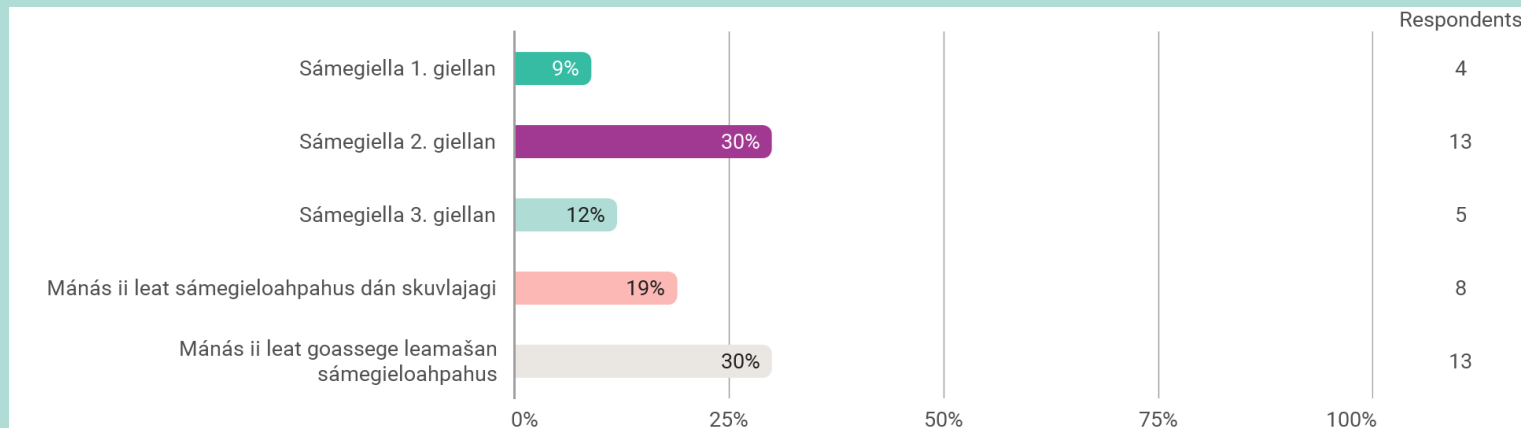
VISJONA

Čađaheapmi

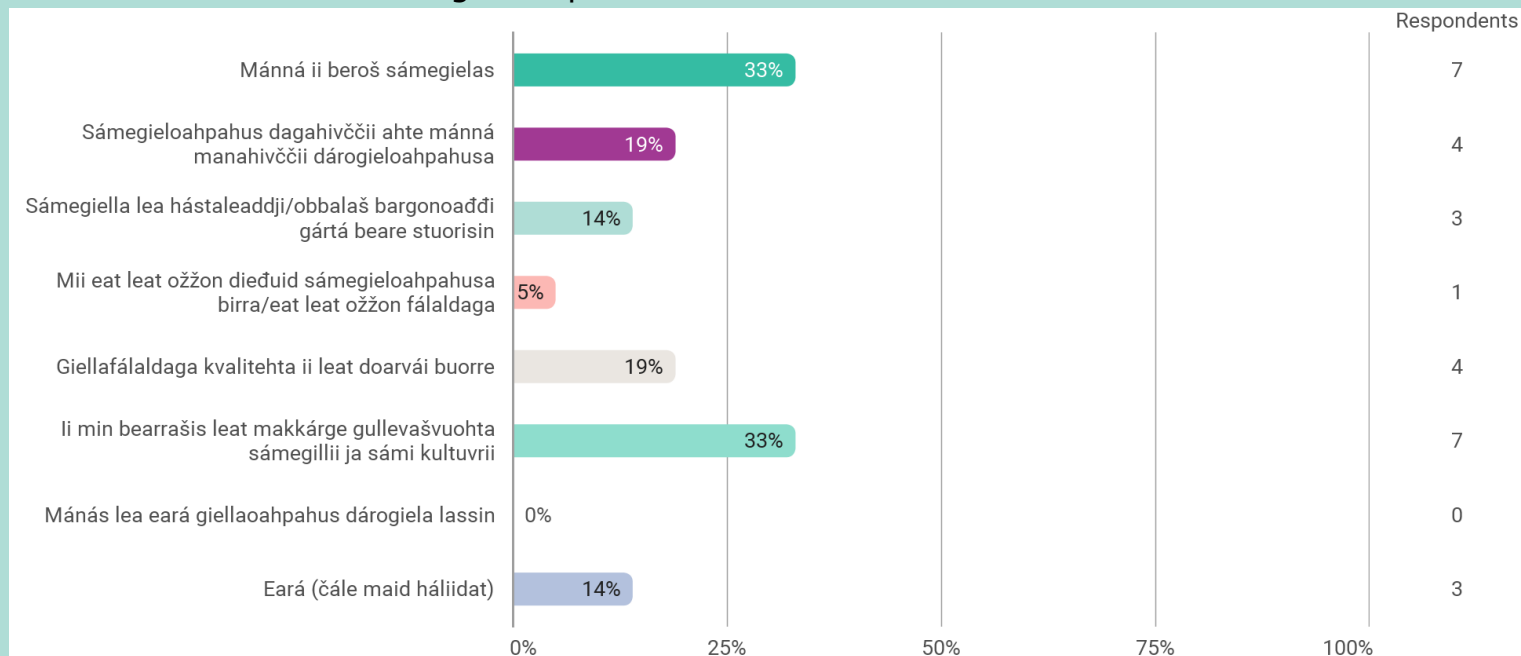
- Čađahuvvon miessemánu/geassemánu 2020
- Jearahallanskovvi lea sáddejuvvon sms ja e-boasta bokte
- 199 vuodđoskuvlla váhnemiin/ovddasteddjiin ožžo jearahallanskovi
- 40 váhnema/ovddasteaddji 199 váhnemis/ovddasteaddjis (20%) vástidedje osiide iskkadeamis.
- 56% sis ledje mánát Olmmáivákki skuvllas, 44 % ledje Dálusvákki skuvllas
- Buot logi klássaceahki ledje mielde
- 51 % mánáin geat ledje mielde iskkadeamis lea sámegielloahpahus dan skuvlajagis
- Skálá mii adnui graderenjearaldagain manná 1 rájes 5 rádjái, mas 1 lea unnán/ii obage, ja 5 lea hui ollu.

Sámegielloahpahus

Makkár dási sámegielloahpahus mánás lea?

Manne mánás ii leat sámegielloahpahus?

Manne mánás ii leat sámegielloahpahus? - Eará (čále maid háliidat)

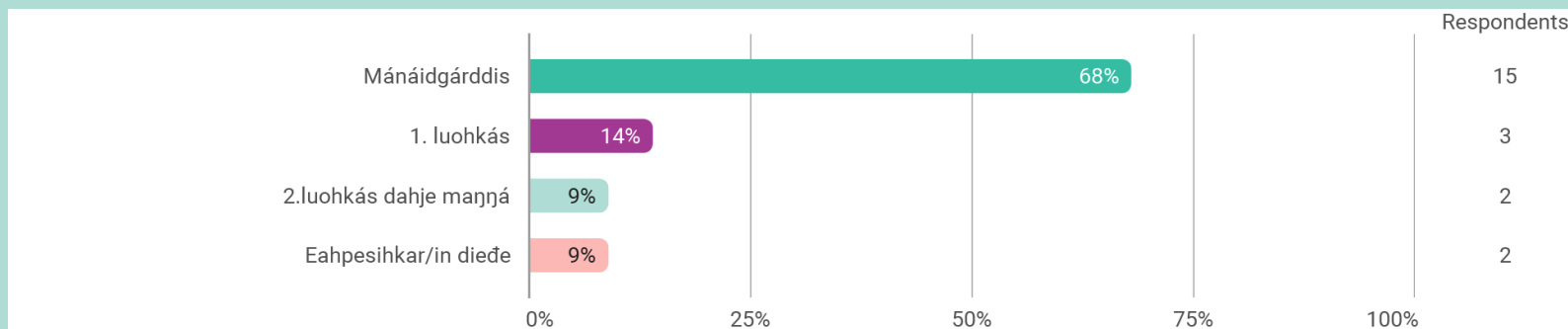
Mánás ii leat sámegiella go gulahallanoahpaheaddji ii ávžžuhan dan váldit go mánás leat váttisvuođat lohka min ja čállimin. Dat lei 4.klássas.

Mii lea dáruiduvvan.

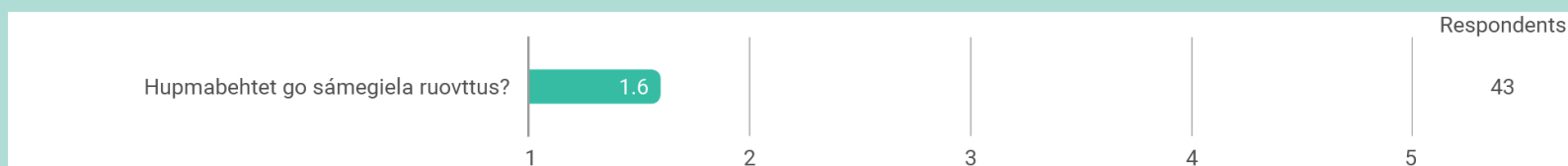
Mánát eai šaddan goassige giellalaččat doarvái buori oahpaheaddji mielas.

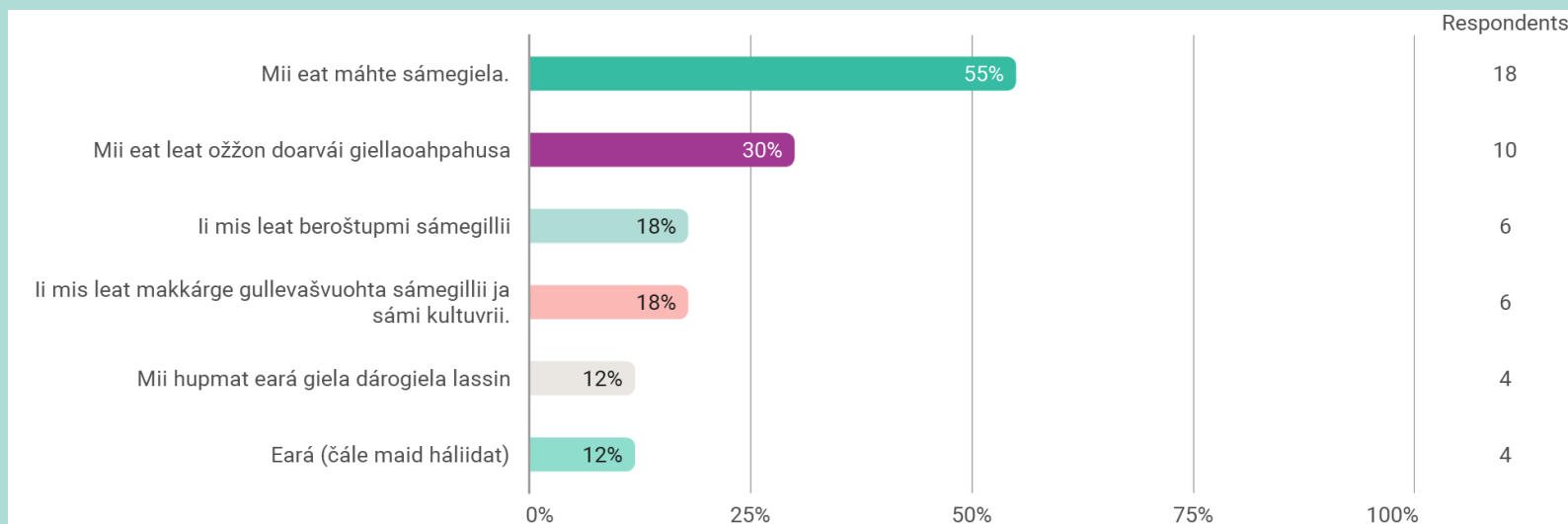
Goas mánná oažžugođii sámejieloahpahusa?

Hupmabehtet go sámejiela ruovttus?

Manne ehpet huma/hupmabehtet unnán sámejiela ruovttus? Sáhtát válljet máŋga čuoggá.

Manne ehpet huma/hupmabehtet unnán sámejiela ruovttus? Sáhtát válljet máŋga čuoggá. - Eará (čále maid háliidat)

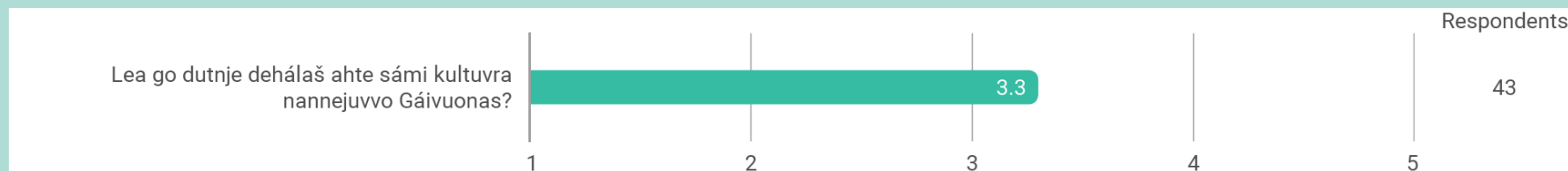
In oaččo permišuvnna oahppat sámejiela.

Min váhnemat dáruiduvve.

Dušše nubbi váhnen máhtttá veahá sámejiela.

Mánát hupmet thai giela.

Sámegiela ja sámi kultuvrra nannen

Čále kommentaid/oaiviliid

Lea áibbas heajos dásis.

Gáivuona suohkan lea sámesuohkan ja mánáidgárddit ja skuvllat fertejit leat veahkin hukseme gullevašvuoda sámegillii, sámi kultuvrii ja eallinvuohkái.

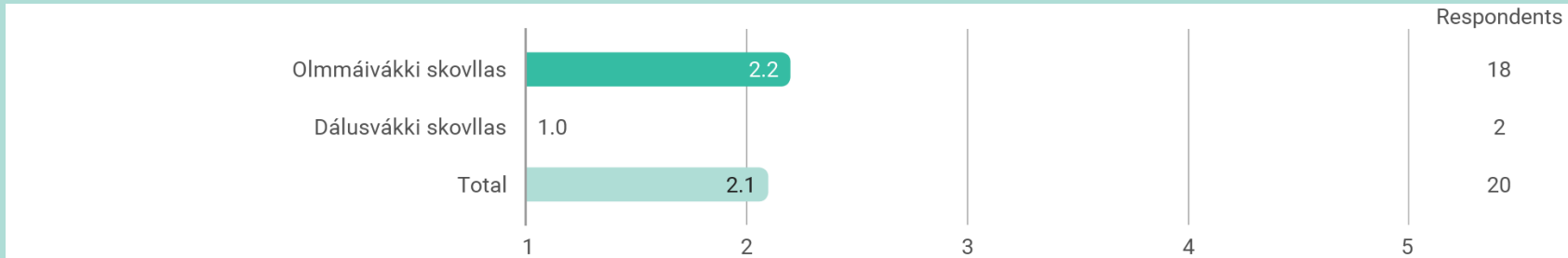
Sámegiella lea mávssolaš ja juoga maid politihkkarat vuoruhit, muhto maid hálddahasas ja bargit eai čuovvul doarvá bures.

Sii geat dovdet gullevašvuoda/lea sámi duogáš, de lea mávssolaš ahte fálddagat gávdnojit. Muhto midjiide ii leat dat nu mávssolaš.

Lea mávssolaš vára váldit kultuvrras, muhto de ii ábut dan bágget earáide. Mánát eai vaháguvvo go ohppet vuodđoáššiid sámi kultuvrra ja historjjá birra.

Lea mávssolaš ahte sámegiella maid oidno ja gullo eará giliin go Olmmáivákkis.

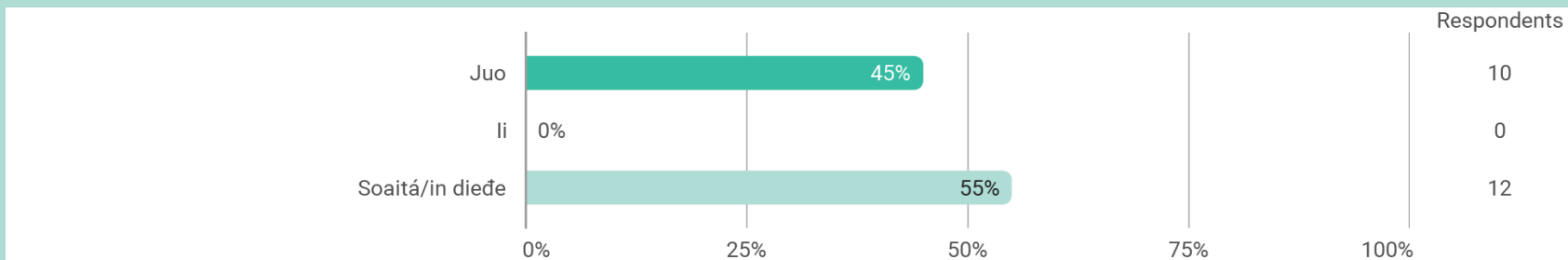
Geavaha go mánná sámegiela eambo friddjaáiggis dál, dan ektui go maid dagai ovdal go oážžugođii giellaoahpahusa?

Čájeha go mánná eambo beroštupmi sámegillii dál, dan ektui go maid dagai ovdal go oážžugođii giellaoahpahusa?

Joatká go mánná sámegieloahpahusain maŋŋá vuodđoskuvlla?

Vuodđoskuvlla sámegieloahpamus:

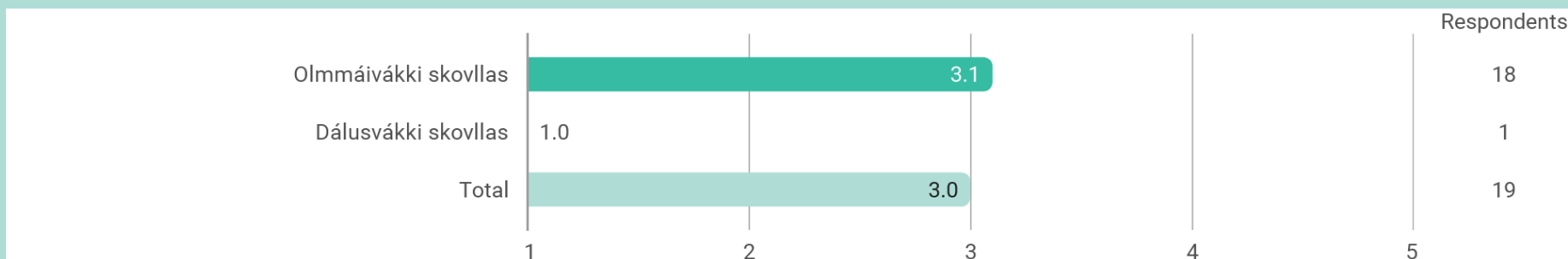
Guđiid čuovvovaš áššiiguin dii lehpet duhtavaččat? - Oahpaheddjiid sámegiелgelbbolašvuohta

Guđiid čuovvovaš áššiiguin dii lehpet duhtavaččat? - Oahpaheddjiid sámegiелgelbbolašvuohta

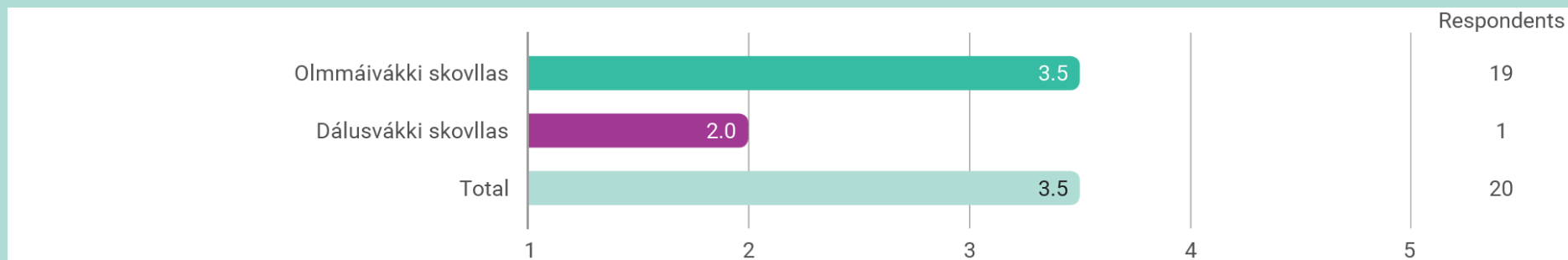

Guđiid čuovvovaš áššiiguin dii lehpet duhtavaččat? - Sámegeiелoahpamus kvalitehta

Vuodđoskuvlla sámegieloahpahu:

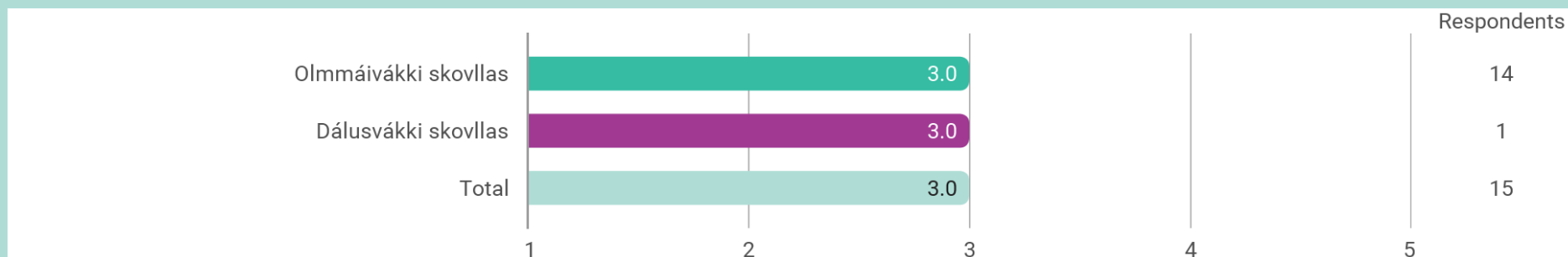
Guđiid čuovvovaš áššiiguin dii lehpet duhtavaččat? - Sámi kulturmáhttooahpahusa kvalitehta

Guđiid čuovvovaš áššiiguin dii lehpet duhtavaččat? - Sámegieloahpahusa vahkkoš diibmomearri

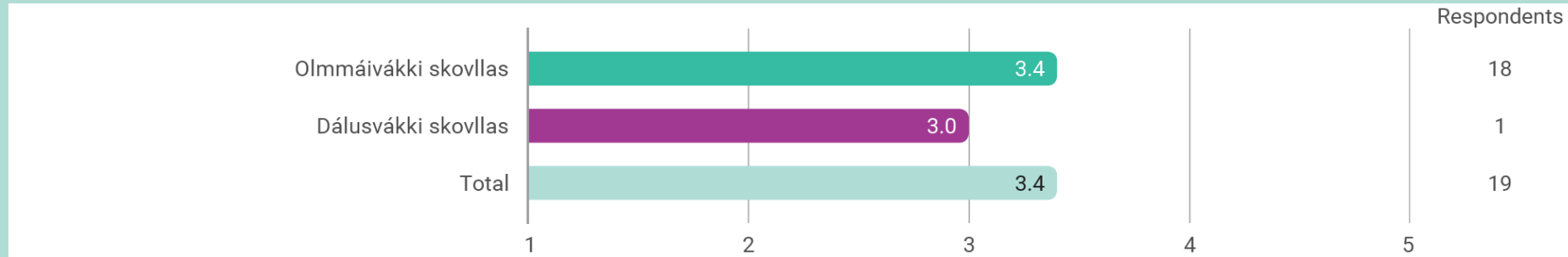

Guđiid čuovvovaš áššiiguin dii lehpet duhtavaččat? - Sámi kulturmáhtu vahkkoš diibmomearri

Vuođđoskuvlla sámegieloahpahu:

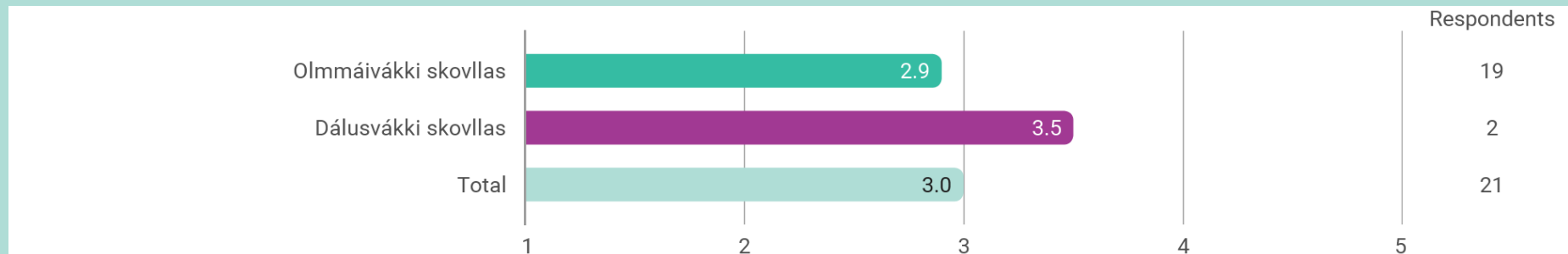
Guđiid čuovvovaš áššiiguin dii lehpet duhtavaččat? - Sámegieloahpahusa reaiduid kvalitehta

Guđiid čuovvovaš áššiiguin dii lehpet duhtavaččat? - Skuvlla bargiid guottut ja árvvut sámegiela ja sámi kultuvrra ektui

Guđiid čuovvovaš áššiiguin dii lehpet duhtavaččat? - Movt skuvla sin barggus čuvvot sámi giellaoahpahusa lágaid ja njuolggadusaid

Sámegieloahpamus vuodđoskuvllas

Čále kommeanttaid/oaiviliid

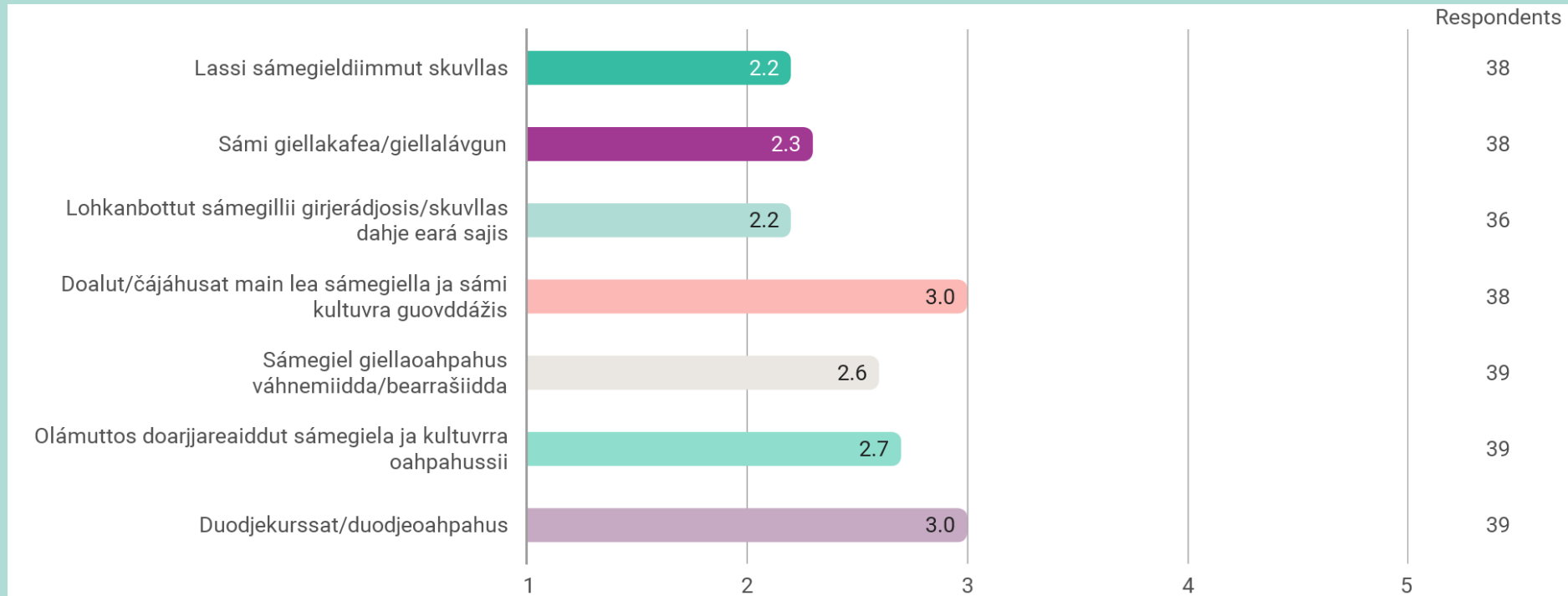
Galggašii leat fáladat mas oahppit livčče ožžon ollu eambo sámegieloahpamus eará fágain go sámegielas.

Oahpahuvo beare unnán fágain sámegillii. Galggašii leat eambo praktihkalaš oahpamus sámegillii buot ohppiide. Sámegiella vuoruhuvvo nu unnán skuvlla- ja suohkanajođiheddjiiguin. Leat biddjon beare unnán návccat doibmiibidjat sámegiela skuvlii. Lea dárbu ráhkadit modealla mii heive ollu ohppiide, vai skuvllas šaddá doarvái alla gielladássi. Muhtin sámegiel oahpponeavvut leat buorit, muhto leat beare ollu leamaš mánjejuvvon árkkat jagiid mielde. Muhtin oahppogirjjiin leat ollu dieđut ja dadjanvuogit Sis-Finnmárkkus.

Ii skuvla iige suohkan čuovo oahpahušlága.

Sámegiela njálmmálaš oahpamus sáhtta šaddat buorebun. Sámegiella adno áibbas unnán Gáivuona servodagas. Muhtin vuoras olbmot máhttet sámegiela. Gáivuona mánát ja nuorat eai šat huma sámegiela, vaikko leat guhkit áigge bargan giellaovddidemiin. Ii baljo ovttaget leat šat sámegiella eatnigiellan. Oahpponeavvut eai rievddat, leat nu ovttaláganat.

Sáhttet go dát fálddagat leat áigeguovdilat din bearrašii?

Eará/Kommeanttat

Sávan eambo sámegielliimmuid, muhto organiserejuvvon nu ahte geasuha eambo ohppiid skuvllas.

Mu mánáin ii galgga leat sámegiella skuvllas

Čoahkkáigeassu – Lehpet go duhtavaččat sámegiela ja sámi kultuvrra oahpahusfálaldagain?

Čále áinnas iežat sániiguin mainna leat duhtavaš dahje mainna it leat duhtavaš:

Skuvlla guottut sámevuoda ektui.

Orru ahte sámegiella lea seastindoaima. Jus váilot oahpaheaddjit dárogielklássain, de biddjojit sámegieloahpaheaddjit dohko ja sámegieloahppit fertejit čuovvut dárogieloahpahusa.

Sámegiella vuosttašgiella gávdno dušše báhpriin. Sii leat eanemus dárogielklássain fárrolaga ohppiiguin ja oahpaheddjiiguin geat eai máhte sámegiela.

Leat unnán oahpponeavvut. Mii dárbbasit buriid oahpponeavvuid ja neahhtaressurssaid. Eambbo bargiid geat máhttet sámegiela. Eambbo giellalávguma skuvlla sámegiellohppiide. Giellalávgunklássaid ásahit ja atnit gievrras giellalávgunmodealla (váibmogiella) skuvllas.

Dan ahte oahppat ja máhttit sámegiela berre eambbo árvvus adnot, ja gehččot ovdamunnin, iige noadđin (juoga mii gáibida liige návccaid).

Kultuvrra mii gal máhttit ruovttus. Dasa ii leat nu stuora dárbu.

Duhtameahtumat, dájvja šaddá beare ollu Sis-Finnmárkku/boazoealáhuskultuvrra birra oahpahasas, gielas ja kultuvrras

Lean duhtavaš fálaldagain/-guin, muhto sáhtta dieđusge šaddat vel buorebun.

Unnán gelbbolašvuolta mánáidgárdebargin, ja go lea mánáidgárde-/ ja skuvlajođiheapmi mii ii beroš dahkat dainna juoidá.

Unnán mánggabeallásaš oahpahas. Sis geain lea guovttegielat duogáš ja geat hupmet sámegiela, sii lea oahpahasas fárrolaga mánáiguin geat eai máhte maide. Earenoamážit guoská dat nuoraidskuvlii. Klássa searvevuolta lea mávssolaš ja ii leat álo ahte mánái lea buoremus vázzit vuosttašgielatklássa ja soaitá leat okto.

Leat go dus Gáivuona suohkana dálá ja boahhteáiggi sámegieloahpahusa ja sámi kulturoahpahusa birra oaivilat, sávaldagat dahje ruovttoluottadieđut?

Mánát geain sámegiella lea leamaš mánáidgárddis, ja välljejit sámegiela 2 skuvllas šaddet guovtti stuolu gaskkii. Sii álget álgoahpahussii ja nu masset movtta ja vajálduhttet sániid maid leat juo oahppan mánáidgárddis. Galggašii gávdnot gaska gaskal sámegiella 2 ja 1.

Berreše ráhkadit giellaealáskahttindoaimmaid go juo suohkanis lea nu heajos gielladássi. Buot ohppiin berrešii leat ollu sámegieloahpahus juo mánáidgárddi rájes. Sámegiella 2 ja 3 leat nu unnán diimmut ahte de eai šatta sámegielagin.

Sámegiella ferte nannejuvvot. Eambbo oahpaheddjiid klássaide, eambbo giellalávgun ja bargat dan badjelii ahte buohkat galget oahppat hupmat vuosttažettiin. Eambbo diimmuid sidjiide geain lea sámegiella nubbingiellan/ sámegillii oahpahuvo eambbo fágain go dušše sámegielas. Ásahit giellalávgunjoavkkuid ja eambbo rávisolbmuid giellaoahpahasas.

Oahpahusa, giela ja kulturfálaldagaid ferte hukset iežamet kultuvrii ja árbevieruide. Jus leat ožžon sámegieloahpahusa vuodđoskuvllas, de leat dus ráddjejuvvon vejolašvuodát joatkkaskuvllas go galgá joatkit giellaoahpahasain. Dus lea maid váttisvuolta go galgá välljet eará giellafálaldagaid. Sámegieloahppoplána mielddisbuktá unnit dárogieloahpahusa, mii sáhtta leat vahágin.

Buoret ovttasbargu gaskal mánáidgárddiid ja skuvllaid. Skuvllas berrejit leat oahpaheaddjit geain lea gelbbolašvuolta. Lea leamaš heittot juo mánga jagi Dálusvákkis, go mánát leat oahppan eambbo go lea oktavuolta leamaš eará buoret skuvllaiguin.

Skuvllas fertejit OAHPAHIT ohppiide sámegiela. Dat ii galgga leat váhnemiid ovddasvástádus dan oahpahit, earenoamážiid go dat lea mu nubbin giella.

Dálusvákki skuvllas lea beare heajos kvalitehta sámegieloahpahasas. Jus dan eai buorit, de sáhtta dan ipmirdit «dájuheapmin» go mánná ii oahpa giela. Šaddá duššái atnime resurssaid ja unnán máhttu.

Ii hálit sámegieloahpahusa

In oainne ávkki das. Čuohcá daidda eará giellafágaide.

Sámegiell árvvoštallan

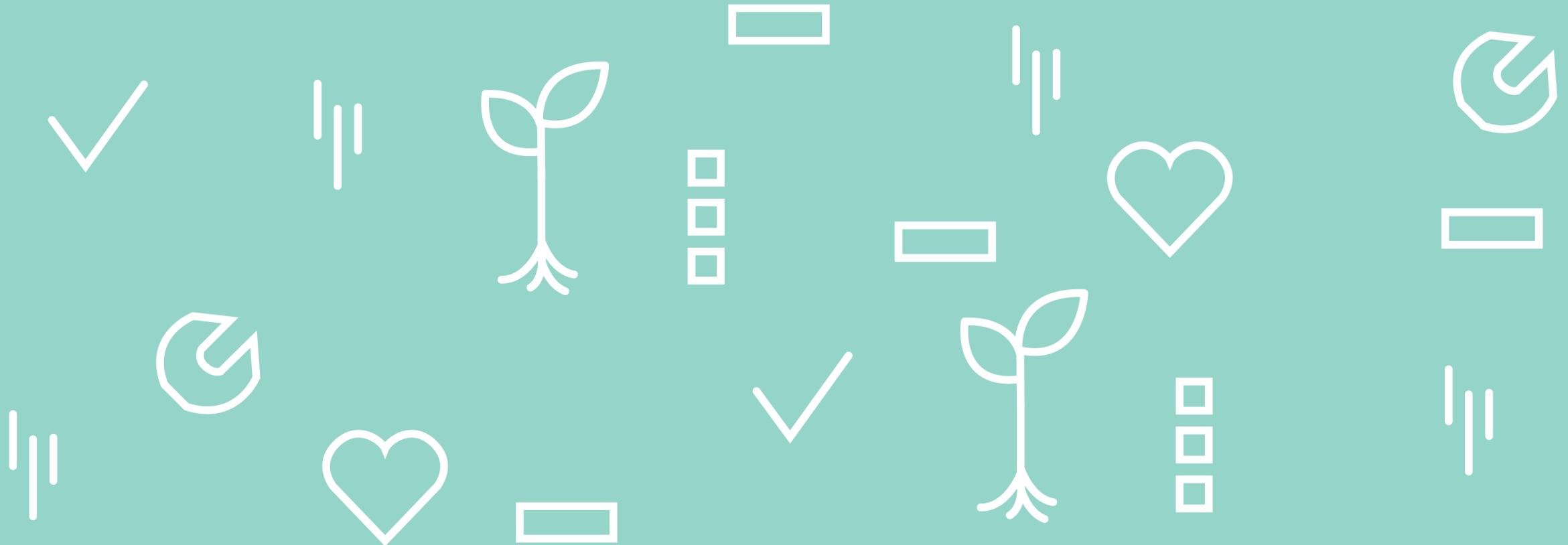
- Hálldahus
- Dearvvašvuohta ja sosiála

Báiki ja dáhton:

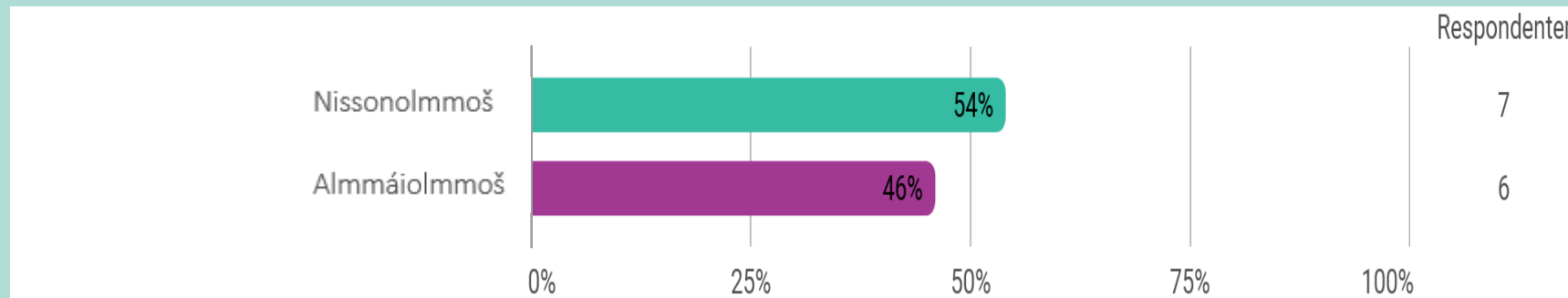
Gáivuona suohkan, beivviid 2020

Ráđđeaddi:

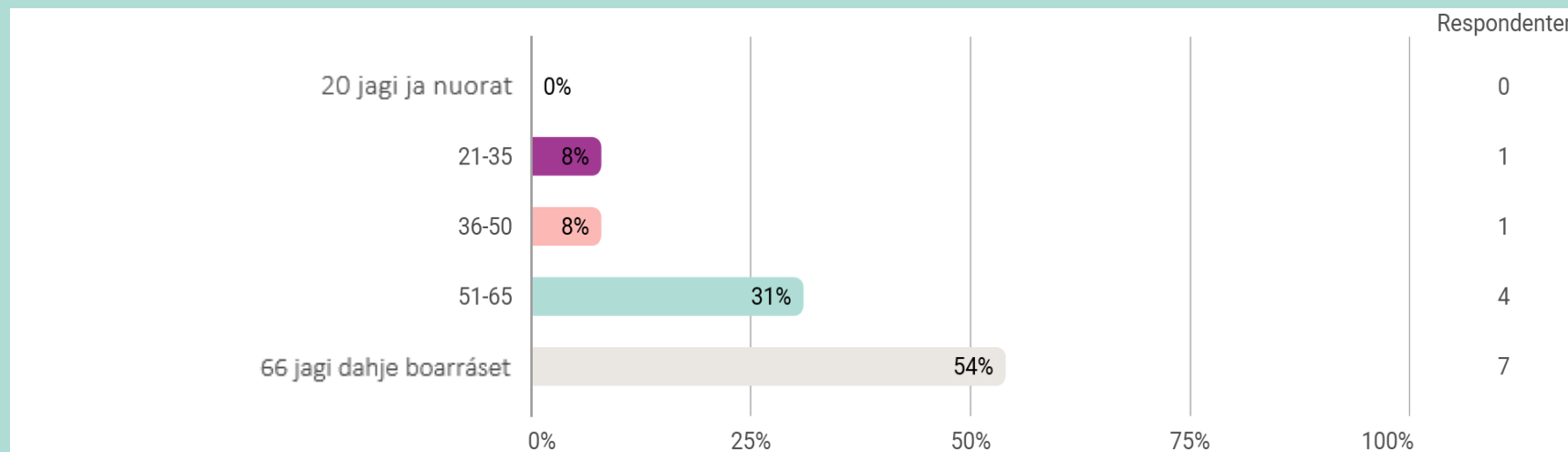
Visjona AS

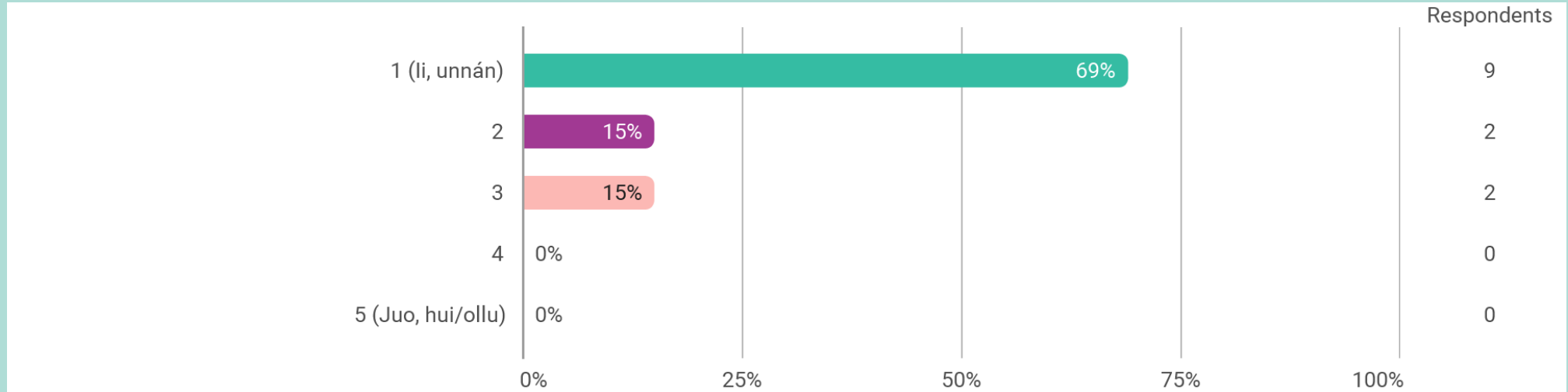
Sohkabealli

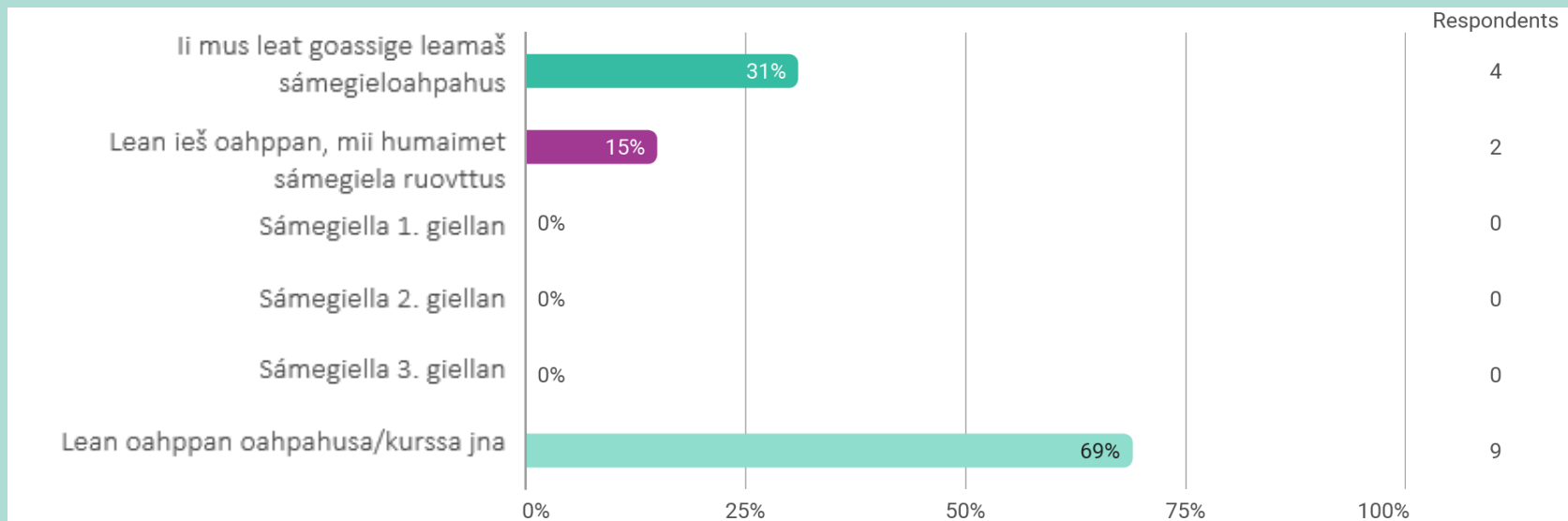
Ahki

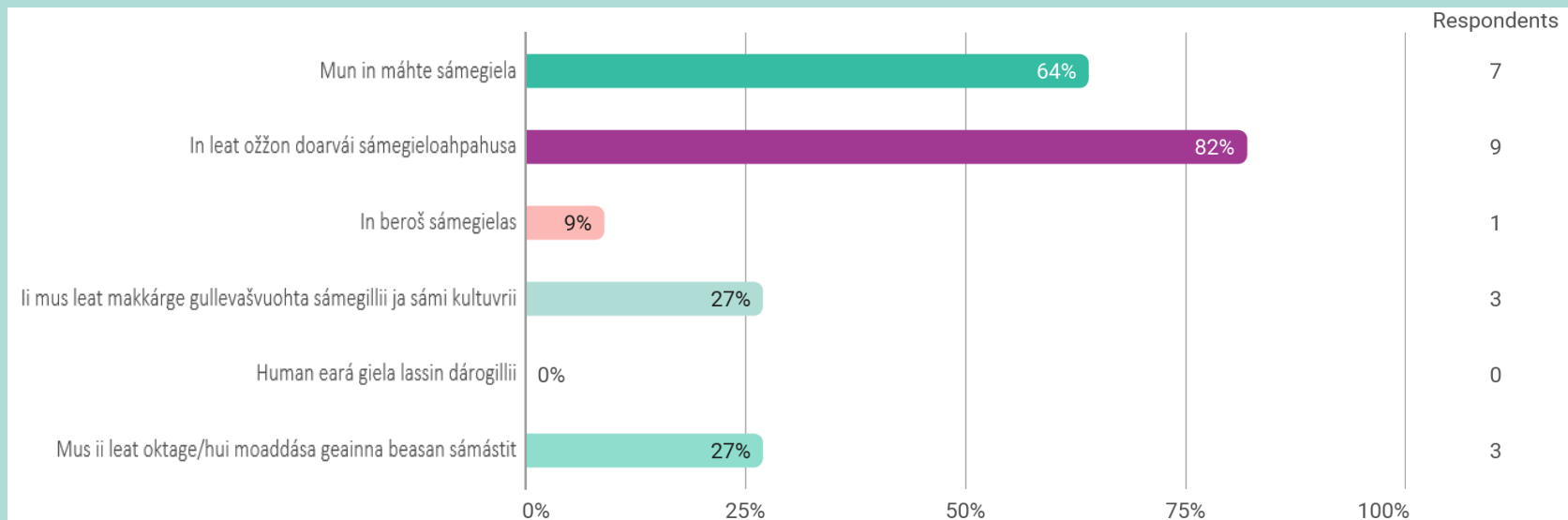
Hupmabehtet go sámegiela ruovttus?

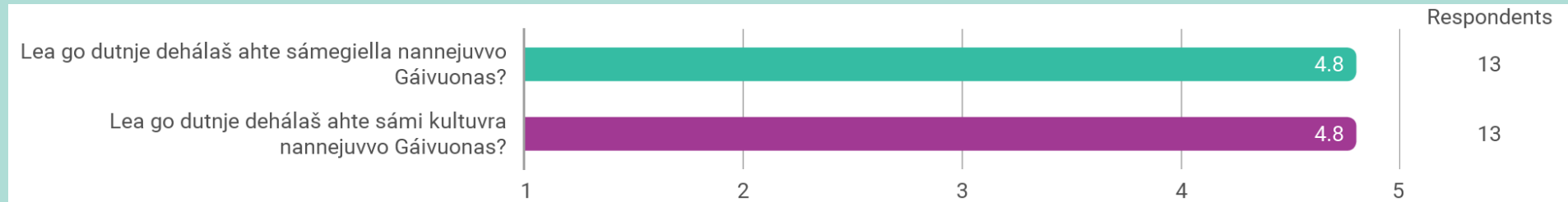
Makkár dási sámejieloahpahus mánás lea?

Manne ehpet huma/hupmabehtet unnán sámejiela ruovttus? Sáhtát válljet mánga čuoggá.

Lea go du mielas mávssolaš ahte sámegiella ja sámi kultuvra nannejuvvo Gáivuonas?

VISJONA

Mañemus go dus lei oktavuoha **suohkana hálddahusain**, lei go du mielas bargiid sámegeilmáhttu dohkálaš?

- Bálvaluskantuvra ja hálddahus (bálvaluskantuvra, boasttuvuođadieđiheamit, láigoheapmi, oastinbálvalus, oktavuuođadieđut)
- Ásodagat, huksenáššit ja opmodat (opmodatvearru, viessohuksensajit, VVA, doabbarat, geainnut ja čuovggat)
- Ealáhus ja plánen (biras, meahcci, kárta, hápmanat, eanandoallu)
- Kultuvra ja astoáigi (girjerájus, kulturskuvla, meahccebálgát, festiválat, falástallan, musea)
- Gearggusvuohta ja sihkarvuohta (ruhttenbálvalus, buollinsuodjalus)

Árvvoštallan: heittot dahje «in dieđe»

VISJONA

Árvvoštallan: Hálddahus

- Sámegeiela/ mearrasámi kultuvrra gelbbolašvuohta
- Ma olámuttus leat sámegeielat dokumeanttat ja diehtujuohkinneavvut
- Doaimma guottut ja árvooaidnu go guoská sámegillii ja sámi kultuvrii
- Vára váldit sámegeielagiid geatnegasvuodain, mat leat sámelága vuoigatvuodavuodđudusaid mielde

Árvvoštallan: gaskageardán dásis

VISJONA

Mañemus háve go dus lei oktavuoha **dearvvašvuoda ja sosiála** suorggis, lei go bargiin sámegeigelbbolašvuoha dohkálaš?

- Dikšo- ja fuolahusbálvalusat (buhcciidsiida, siidadikšu, PU, ásodatbálvalusat)
- Čálgobálvalusat (NAV, ásodatdoarjja, rekruterenveahkki, báhtareddjiidbálvalus, heahteguovddáš)
- Dearvvašvuodabálvalusat (doavttirbálvalus, doavttirkantuvra, psykiatriija, jorddamovra, bátne dearvvašvuodabálvalus)
- Mánná ja bearaš (mánáidsuodjalus, heahteguovddáš, PPT, bearašgoziheaddji, dearvvašvuodastašuvdna, bearašsuodjalankantuvra)

Árvvoštallan: Unnán- gaskageardán dahje «in dieđe»

VISJONA

Árvvoštallan: Dearvvašvuohta ja sosiála

- Gelbbolašvuohta sámegielas ja mearrasámi kultuvrras
- Lea go vejolaš oažžut sámegielat dokumeanttaid ja diehtujuohkimiid
- Doaimma guottut ja árvooaidnu go guoská sámegillii ja sámi kultuvrii
- Movt doaimmas vára váldet sámegielat geatnegasvuodain mat leat vuodđuduvvon sámeláhkii

Árvvoštallan: Gaskageardán

VISJONA

Sámegiella Gáivuonas

Doaibmabijut maiguin nanne sámegiela suohkanis

Mánáidgárddit – doaibmabijut mánáide, geat háliidit sámegielfálaldaga

Stáhtus:

Leat dušše moadde dahje ii oktage sámi máná geas lea sámegiella ruovttugiellan. Moatti dahje ii ovttage váhnemis leat doaibmi 2.giella ja suohkanis leat moadde dahje ii oktage aktiivvaláš arena gos sámegiella hupmet.

Mihtut:

- A. Ahte mánát dađistaga ohppet sámegiella hupmat nu ahte šaddá váldogiellan mánáidgárddis
- B. Ahte sámegiella šaddá doaibma nubbi giella buohtalaga dárogielain
- C. Ahte eará mánát suohkanis bures dovddiidit sámegielain ja sámi kultuvrrain suohkanis

Doaibmabijut:

1. Nannet fágalaš dási Goržži mánáidgárddis, vai sámegiella adno váldogiellan ja dárogiella adno dušše doarjjagiellan dárbbu mielde ja go lea oktavuoha váhnemiiguin, geat eai máhte sámegiella.
  - Ráhkadit doaibmamodealla mas sámegiella adno váldogiellan mánáidgárddis
  - Rekrutteret pedagogalaš bargiid geat máhttet sámegiella
  - Fállat iežaset bargiide sámegiellakurssa
  - Rekrutteret giellahárjeheddjiid mánáidgárddiide liige giellaresursan sihke mánáide ja bargiide, dassá go mánáidgárddis leat iežas bargit geat máhttet sámegiella
  - Fállat nuoraide oahppostipeandda mas lea čatnanáigi, ja mii lea okta mánáidgárddis rekrutterendoaibmabijuin
  - Movttiidahttit Olmmáivákki mánáid váhnemiid suovvat mánáideaset oahppat sámegiella (ref. vásáhusat Suomas go leat ealáskahtán anárašgiella. Dat lasiha vejolašvuoda ahte mánát sámástit eará sajis go mánáidgárddis.
2. Jotket sámegielfálaldagain Biertavári ja Dálusvákki mánáidgárddiin , mas deattuha sámegiella ja sámi kultuvrra eambo go aktiivvalaččat hárjehallat ja oahpahit giella.
3. Fállat váhnemiidda álgokurssa/giellakurssa, vai sáhttet fárrolaga mánáideasetguin oasálastit giellamátkái - nu ahte ruoktu maid šaddá giellahárjehallan arena.
4. Ráhkadit eará sámegiellat giellaarenaid maid mánáidgárddit ja ruovttut sáhttet ávkkástallat. Ovdamearkka dihte: Lohkanbottut, dihto lágan stohkosat ja doaimmat, finadit mearrasámi dálus, boazosiiddas, museas jna.
5. Ohcat fágalaš/ruđalaš ovttasbarggu Sámedikkiin, mii lea oassin NOU 2016: 18 čuovvoleapmái.

Skuvllat – doaibmabijut mánáide, geat háliidit sámegielfálaldaga

Stáhtus:

Moaddásis dahje ii okvtage sámi mánás leat sámegiella ruovttugiellan. Moaddásis dahje ii ovttage váhnemis leat doaibmi 2.giella ja suohkanis leat dušše moadde dahje ii oktage arena gos sámegiela hupmet.

Mihtut:

- A. Joatkit sámegiela 1.giella ángiruššamiin sidjiide geat dan válljejit.
- B. Ahte eará mánát suohkanis bures dovddiidit sámegielain ja sámi kultuvrrain suohkanis.
- C. Ahte sámegiella šaddá doaibmi nubbi giella buohtalaga dárogielain mánáin geat dan háliidit.

Doaibmabijut:

1. Olmmáivákki skuvla – Nannet sámegiela nubbingielat oahpahusfálaldaga, sihke fágalaččat ja kvantitatiivvalaččat
  - a. Movttiidahttit buot Olmmáivákki mánáid váhnemiid suovvat mánáideaset oahppat sámegiela
  - b. Fállat gáiddusoahpahusa ja oasálastit gáiddusoahpahussii eará skuvllaide/skuvllaiguin, doppe gos iežas skuvllas váilot ohppiidvuodđu ja/dahje sámegieloahpaheadji
  - c. Ásahit giellabeassedeavvademiid mángga skuvlla ohppiide; mii árvalit vaikko 1 guovtte beaivásaš čoagganeami mánnui.
  - d. Lasihit sámegiela diibmologu go sámegillii oahpahuvo maiddá eará fágain, lassin daidda dábálaš sámegieldiimmuide.
  - e. Nannet oahpaheddjiidjoavkku dakkár bargiiguin geat hálddašit sámegiela , go oahpahit sámegillii maiddá eará fágaiguin.
  - f. Jus orru dárbu, de fállat oahppostipeandda oktan čatnanáiggiin, mii lea oassin rekrutteremii.
2. Dálusvákki skuvla – jotket sámegiela nubbingielat fálaldagain, mas deattuhuvvo:
  - a. Eambo gáiddusoahpahus fárrolaga Olmmáivákki skuvllain ja/dahje eará skuvllaiguin dakko gokko skuvllas váilu ohppiidvuodđu ja/dahje sámegieloahpaheadji.
  - b. Nannet mearrasámi kultuvrra birra oahpahusa.
3. Fállat váhnemiidda álgokurssa/giellakurssa, vai sáhttet fárrolaga mánáideasetguin oasálastit giellamátkái ja vai ruoktu šaddá giellahárjehallan arenan.
4. Ásahit eará giellaarenaid maid sihke skuvla ja ruoktu sáhttet ávkkástallat. Ovdamearkka dihte: Giellakafea, sámegiela lohkanboddu girjerádjosis, kultur-/astoáigedoaimmat gos sámástuvvo.
5. Ohcat fágalaš/ruđalaš ovttasbarggu Sámedikkiin, mii lea oassin NOU 2016: 18 čuovvoleapmái

VISJONA

Sámeigiella suohkana doaimmain

Stáhtus:

Muhtin bargit máhttet sámeigiela muhtun muddui. Sámeigiella ii adno bargogiellan suohkanhálddahusas, ja suohkana ássit váldet unnán oktavuoda suohkaniin sámegillii. Muhtin spiehkastagat leat goitge, ja eanas oassi dain dáhpáhuvvet giellaguovddáža bokte. Mánnggas leat oasálastán sámeigielkursas.

Mihtut:

- A. Go suohkan lea hálddašanorgána mas lea ovddasvástádus sámeigiela hárrái ja go suohkan lea stuorimus bargoaddi, de galgá suohkan aktiivvalaččat heivehit dili nu ahte sámeigiella ealáskahtto suohkanlaš doaimmain.
- B. Dat guoská earenoamážiid suohkana hálddahussii ja dearvvašvuoda- ja fuolahussuorgái

Doaimbajut:

1. Joatkit dála fálaldaga 1.linjábálvalusas, mii sáhtta vuostáiváldit ja vástidit sámegillii go olbmot váldet oktavuoda suohkaniin
2. Deattuhit sámeigielgelbbolašvuoda buot virgealmmuhusain.
3. Movttiidahttit ja fállat bargiide permišuvnna báikkáin oahppat sámeigiela.
4. Movttiidahttit nuoraid váldit fágalaš oahpu, mas sámeigiella lea fágan, ja jus lea dárbu, de fállat oahppostipeandda oassin rekrutteremii.
5. Ásahit arenaid muhtin osiide suohkana doaimmain, gos sámeigiella galgá leat váldogiellan.
6. Suohkan galgá leat mielde láchčime báikkálašservodagas arenaid gos sámeigiella adno váldogiellan. Doaimbajuid árvaluvvo čoavdit searválaga báikkálaš joavkkuiguin ja servviiguin. Suohkana kulturruđaiguin sáhtta doarjut diekkár doaimbajuid.
7. Ohcat fágalaš/ruđalaš ovttasbarggu Sámedikkiin, mii lea oassin NOU 2016: 18 čuovvoleapmái